

H-Y

ÉPÍTÉSTÖRTÉNETI ÉS MŰEMLEKI
KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁG

BUDAPEST, II. NAPRAFORGÓ UTCA 18.

TUDOMÁNYOS DOKUMENTÁCIÓ
ÉRTÉKLELTÁR
FALKUTATÁSI DOKUMENTÁCIÓ

Készítette
Falkutatás
Fényképek

Fehérvári Zoltán
Bor Ferenc
Barka Gábor

Ezen dokumentáció az 1969. évi III. törvény, az ennek végrehajtásáról szóló 9/1969.sz. (XII.29.) MM rendelet és ennek 18/1988.sz. (VIII.24.) MM módosítása értelmében szerzői jogi oltalom alatt áll. Egészében vagy részletekben való felhasználása, másolása csak a H-Y Építéstörténeti és Műemléki Kft. engedélyével lehetséges. E dokumentáció egy példányát a Hild-Ybl Alapítvány őrzi.

Budapest, 2015.

BUDAPEST, II. JÚLIA UTCA 4. SZÁMLASZÁM. 10100792-63295500

Tartalomjegyzék

CÍMLAP	1
TARTALOMJEGYZÉK	2
LEÍRÁS	3
TELEKTÖRTÉNET	6
ÉPÍTÉSTÖRTÉNET	10
MŰEMLÉKKÉ NYILVÁNÍTÁSA	27
HELYREÁLLÍTÁSI JAVASLAT	30
ÉRTÉKLELTÁR	34
FALKUTATÁSI DOKUMENTÁCIÓ	45
FORRÁSOK	47
IRODALOM	48
KÉPJEGYZÉK	50
KÉPEK	

Leírás

Jellege: Kislakásos mintatelepen szabadon álló, részben alapincézett, alapvetően földszintes, nyeregtetős, de északnyugati sarkán részben emeletes, lapostetős, modern stílusú családi ház.

A négy homlokzata eltérő kialakítású, aszimmetrikus szerkesztésű, a nyílások kiosztása a funkcióhoz igazodik. Az utcai homlokzat oromzatos, nyílások a középtengelyben illetve attól jobbra helyezkednek el (10. 13. kép). A két azonos méretű, egyszárnyú ablaknyílás egyszerű vízszintes rácsozattal készült. Az épület jobb sarkán nyíló, három műkö fellépővel rendelkező bejárat konzolosan kiugró előtetővel a homlokzatsíkból hátra lép (17-18. kép). A saroknál vékony acélcső alátámasztás, melybe három soros, egy függőleges osztással tagolt laposvas korlát köt be. A bejárat előtti teret piros-fehér sakktáblamintás márvány mozaiklap burkolja (20. kép). Az oromzatban asztalos szerkezet nélküli perforált jellegű padlásnyílás van. A délkeleti, kerti homlokzatra nyílik a nappali kapcsolt négyszárnyú ablaka és a kishálóba kétszárnyú ablaka (14. kép). Mindkettőnek utólagosan készült, az épülettől idegen ablakrácsa van, a kapcsolt négyszárnyú ablak osztott esslingeni redőnye is utólagos (feltehetően osztatlan, kitámasztó nélküli redőnnyel épült meg). Az épület balsarkához fedett terasz kapcsolódik, melyre két irányból műkölépcső vezet, mindegyik három fellépővel (21. 23. kép). A vasbeton zárólemez itt is vékony acéloszlop támasztja alá, mint a bejáratnál, de a nagyobb alapterületű terasz miatt három van belőle. A korlát kialakítása is hasonló a bejáratnál alkalmazottal és a fellépőknél, ahol szabadon áll, íves kapaszkodóban végződik

(24. kép). A bejárat és a terasz mennyezeti gömb lámpája négyzetes talppal rendelkezik, és eredeti. A teraszt fekete-fehér sakktábla mintás márványmozaik lap burkolja (22. kép). A már nem eredeti teraszajtó a délnyugati homlokzat irányába néz. A délnyugati homlokzat félig emeletes, bal szélén nyílik a pincelejáró vasajtaja (16. és 25. kép). A lábazatban lévő pinceablak acél-üveg szerkezetű (26. kép). A földszinti három ablak különböző méretű, a mosókonyha magasan elhelyezett, három ablaka közül kettő sávszerűen összekapcsolt ablak, egyszerű vízszintes osztású vasrácsosattal (27. kép). A szobaablak kétszárnyú, az ablakrács későbbi, a kerti homlokzat rácsaival azonos kialakítású (16. kép). A két emeleti ablak egyszárnyú (47-48. kép), a padlástér ablaka keskeny, kétszárnyú (51. kép). Az északnyugati homlokzat nagyobb részben kétszintes, a földszinten három kisméretű, 2 előszoba és 1 WC ablak és a konyha kétszárnyú ablaka nyílik, a két szélsőnek egyszerű vízszintes tagolású ablakrácsa van, a középsőé függőleges osztású (10. és 15. kép). A kisméretű ablakokkal azonos kamraablakot takarja az utólagosan épült garázs, az elfalazott ablak csak a kamrából látható, ablakrácsa még eredeti zöld színű (43. kép). Az emeleti szoba ablak háromszárnyú és a középtengelytől az utcai homlokzat irányába van eltolva (49. kép). A homlokzat és a telekhatár között, egészen a telek északnyugati sarkába tolva utólag épült garázs áll (28. kép).

Az épületen körbefutó lábazat műkö, melyet vörös lábazati vakolattal kentek le. A lábazat magassága változik, az épület két sarkán, a főbejáratnál és a teraszbejáratnál magasabb, egészen a nagyobb méretű ablakok könyöklőéig ér fel. A homlokzat falfelületei vakoltak, a vörös műkölábazat kivételével, minden fehérre festett. A döntött székoszlopos

fedélszéket szürkével javított vörös, diagonálisan rakott Hatvani pala borítja. A szürke javítások többsége Hatvani kisebb része Eretnit feliratos.

A kert kialakításának több eredeti részlete maradt fenn mindmáig. Az épület utcai és kerti homlokzata mentén végigfutó és a teraszt ívesen körbeölelő apró Duna kaviccsal kialakított közlekedő, melyet terméskő szegély választ el a növényzettől eredeti (52. kép). A növényzet egy része is az 1931-es telepítés része, mint például a hatalmasra megnőtt fenyőfa.

Az alaprajz két négyzet eltolásával keletkezett, a metszéspontokon helyezkedik el a bejárat előtér és a terasz. Az egykor egy tért alkotó előszobát és hallt ma egy fa-üveg szerkezetű fal választja ketté. A kisméretű előszobából a hallon kívül csak a WC helyiség nyílik (40. kép). A hall központi elhelyezésű, innen közelíthető meg a legtöbb földszinti helyiség, a fürdőszoba, a nappali, a konyha és innen indul az emeletre vezető tölgyfalépcső is. Eredetileg a másik földszinti szoba ajtaja is a hallból nyílt, a beépített szerény helyén (30-31 és 41. kép). Két földszinti helyiség, a mosókonyha és a kamra a konyhából közelíthető meg. Az emeleten egy nagyobb és egy kisebb szoba nyílik a közlekedő folyosóról (47. kép). A padlásbejárat a lépcső pihenőjétől balra van. A kisméretű, mindössze a központi fűtés befogadására tervezett pincét az épület északnyugati sarka alatt helyezték el.

Telektörténet

A budai hegyvidék a középkortól folyamatosan mezőgazdasági művelés alatt állt, elsősorban szőlő- és gyümölcsstermesztés folyt, állandó építmények csak szakrális céllal épültek, pl. Gül baba türbe, Veronika kápolna. A 19. század első felében jelentek meg az első állandó lakóépületek, a módosabb pesti polgárság nyaralói, főleg a mai XII. kerület területén pl. Csendilla, Óra-villa. A későbbi II. kerület területe a 19. század végén, 20. század végén kezdett el betelepülni, de a ritkás növényzet, a gyümölcsös kertek egészen a 20. század második feléig jellemzőek voltak a környékre.

A budai hegyvidék által közrefogott Pasaréten az Ördögárok, mint meghatározó tereptárgy jelentette a határt az 1930 előtti I. és II. kerület között. Az Ördögárok a mai Pasaréti út menti szakaszon íves kanyarulatot ír le. A kialakuló úthálózat az Ördögárok jobboldalán nem követte a kanyarulatot, hanem egyenesen vezetett. A mai Zuhatag sor és az Ördögárok között egy hosszanti fekvésű parcella volt a főváros egyesítése idején, melyet egy dülő út vágott ketté. A főváros egyesítése után bevezetett új nyilvántartás szerint a 6101. helyrajzi számú 6 hold és 600 négyszögölnyi szántóként felvett külvárosi telek Burger Magdaléna tulajdona volt.¹ Nem tudjuk pontosan mikor, de a teleket a dülő út mentén megosztották, az Ördögárok mentén fekvő kisebb telek a 6101/a helyrajzi számot kapta. A századfordulón a budai helyrajzi számokat újraszámolták, a várható további telekosztódás miatt több számból álló új helyrajzi száma 7081. 7082. 7086/2 lett és új telekkönyvi betétet is

¹ Budapest Főváros Levéltára XV.37.a Budai telekkönyvi betétek. 1366. telekkönyvi betét 3. sorszám alatt.

felfektettek.² 1924-ben az egész városra kiterjedő telekkönyvi reform során a helyrajzi számokat ismét újraszámozták, 11489-es új helyrajzi számon.³ Az ekkor nyitott új betétet azonban valószínűleg a telek későbbi felosztása miatt kiselejtezték, mert őrzési helyén nem található meg.⁴ Az eredeti betétnek csak kivonatos másolatai maradtak meg Fejér és Dános építési engedélykérelmei mellékleteként.⁵

A 2658.55 négyszögöl nagyságú telek korábbi tulajdonosa 1927. szeptember 15-től Hrotkó Rókus és neje volt. A betétmásolatban az ingatlanra épített ideiglenes kocsislakás, istálló és kocsiszín és üvegház bontására vonatkozó tulajdonjogi korlátozást jegyezték fel. Egy másik iratból tudjuk, hogy az ingatlant Sz. Kocsis László kertészete bérelte.⁶ A Fejér és Dános cég 1930. május 30-án vásárolta meg Hrotkóéktól, már azzal a szándékkal, hogy a területet parcellázva kislakásos mintatelepet épít. Első beadványukban még 27 db 70 négyszögöles parcellát alakítottak volna ki a telep közepén végig futó út két oldalán, de ehhez a főváros nem járult hozzá, végül 22 építési telekben állapodtak meg. Az ingatlan felosztása 2 lépcsőben valósult meg, mivel a főváros ki akarta zárni a telekspekuláció lehetőségét. Elsőként a 2658,55-ből a 7.XXV.23.a ttsz. mérnöki térrajz alapján a közterületeket, a telepen végig futó utcát és a tereket összesen 666,6 négyszögölt jegyeznek le, továbbá az Ördögárok felé még 6,25 négyszögölt, teljesen ingyen.⁷ Viszont az Ördögárok területének

² A budai helyrajzi számok összehasonlító jegyzéke. I. rész 1903. p. 330.

³ A budai helyrajzi számok összehasonlító jegyzéke. Budapest 1924. p. 93.

⁴ BFL XV.37.d Budapesti telekkönyvi betétek. 11602. telekkönyvi betét.

⁵ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára, III.5375/1930 levéltári csomó, 11602. telekkönyvi betét másolata a Fejér és Dános cég beadványa az FKT-hoz 1931. május 31.

⁶ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára, III.5375/1930 levéltári csomó, Fejér és Dános cég beadványa az FKT-nak 1931. május 31.

⁷ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára, III.5375/1930 levéltári csomó, 86395/1931-III. polgármesteri számon.

szabályozásával a rajzon c-vel és d-vel jelzett összesen 137,2 négyszögölt Fejér és Dánosék ingatlanjához csatolták, ennek megváltásért négyszögölenként 25 P-t, összesen 3430 P-t fizettek a fővárosnak. A kisajátítási egyezség 12. pontja alapján a megmaradt 2122,9 négyszögölt 3 telekkönyvi egységre osztották 11489/1, 11489/2, 11489/3 helyrajzi számon.⁸ A 11489/1-es Ördögárok mellett fekvő telek 502,1 négyszögöl, a másik Ördögárok melletti 11489/2-es telek 592,8 négyszögöl, az utca mentén húzódó 11489/3-as telek mérete 1028 négyszögöl lett. Az egyezség szerint további osztást csak a rajtuk építeni szándékolt „minta családi háztelep” teljes beépítésével létesített összes épületek lakhatási engedélyének elnyerése után kérelmezhetik. Vállalkozók cége 1931. december 9-én nyújtotta be kérvényét a végleges telekosztás keresztülvitelére, mivel az építési engedélyben foglalt kikötéseknek, a közterületek lejegyzésének, és az épületek felépítésének eleget tettek, utóbbi bizonyítására mellékeltek a 22 épület használatbavételi engedélyét is.⁹ A 16.XXV.24a ttsz. mérnöki térrajz (1. kép) alapján a felosztást 1932. február 19-én hagyta jóvá a főváros 11489/4-23 helyrajzi számokon.¹⁰ A tulajdonközösség megszűnését a 8404/1932 szám alatti telekkönyvi végzésben rögzítették, ennek 19. pontja szerint a Napraforgó utca 18. szám alatti 100 négyszögöles, 11489/23-as hrsz-ú telek első tulajdonosa Grósz Dezső és neje Vigyázó Piroska.¹¹ Az újonnan keletkezett ingatlanhoz új telekkönyvi betétet nyitottak 20316. sorszámon ugyanezen

⁸ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára, III.5375/1930 levéltári csomó, 9173/1931 polgármesteri számú kisajátítási egyezség, 1931. augusztus 30.

⁹ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára, III.5957/1931 levéltári csomó, 204268/1931-III. polgármesteri számon iktatott kérvény. 1931. december 9.

¹⁰ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára, III.5375/1930 levéltári csomó, 204268/1931-III. polgármesteri számú határozat; XV.17.d.323.b Helyszínrajzok, térrajzok 9385.

¹¹ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára, III.5375/1930 levéltári csomó, 8404/1932 telekkönyvi számú végzés 1932. március 21.

adatokkal.¹² A telep építése során létrejött utcát a Fővárosi Közmunkák Tanácsa javaslatára 1931. október 27-én nevezték el Napraforgó utcának.¹³

A Grósz házaspár birtokában egészen 1949. szeptember 29-ig volt, amikor eladták Tóth Józsefnek és feleségének Fekete Máriának. Tőlük Németh Károly és neje született Hatternik Irma vásárolta meg 1957-ben.¹⁴ Három lányuk, Németh Sarolta, Németh Erika és Németh Teodóra 1987-ben apjuk halála után az egyik feléhez öröklés révén, másik feléhez 1990-ben ajándékozás révén jutottak, és még az 1998-es védetté nyilvánítás eljárás idején is tulajdonolták.¹⁵

¹² BFL XV.37.d Budapesti telekkönyvi betétek. 20316. telekkönyvi betét.

¹³ Fővárosi Közlöny 1931. november 17. p. 1340. az FKT 1931. október 27-én kelt 6688/1931. számú határozata.

¹⁴ BFL XV.37.d Budapesti telekkönyvi betétek. 5522-es telekkönyvi betét. Az új betétben már négyzetméterben adták meg a telek méretét: 378 m².

¹⁵ Forster Központ (volt KÖH) Tervtára, az 1046-os tulajdoni lap 1998-ban készült másolta, az M 16018. számú védetté nyilvánítási javaslat melléklete.

Építéstörténet

Bierbauer Virgilnek a Pasaréti kislakásos telepet bemutató írása szerint a telep építésének kezdete az 1930-as év elején a Magyar Mérnök és Építész-Egyelet Mű- és Középítési Szakosztálya által megrendezett kislakás építési ankétjáig nyúlt vissza.¹⁶ Az értekezleten előadók hangsúlyozták a kisebb-nagyobb lakótelepek egyszerre és tervszerinti építésének fontosságát és előnyeit, hogy az egységes építés milyen előnyöket biztosítana az építetőknek és a városnak is. Az építetők számára olcsóbbá válna a családi házak építése, a város pedig ésszerűbb program alapján építhetné ki az amúgy rendkívül költséges közműveket, amelyek nagyobb szakaszokban egyszerre volnának üzembe helyezhetők és teljes egészében kihasználhatók. Az egyszerre, egységes terv alapján felépült telepek esztétikailag is kedvezőbb képet nyújtanának. Ugyanakkor arra is rámutattak, hogy az akkori telekméret előírások mennyire megnehezítik a családi házak építését, mert egy-egy előírással méretű telek 10-20 ezer pengőbe is került. A felismerés természetesen olyan előzményekre megy vissza, mint az 1927-ben létesült stuttgarti Weissenhof Siedlung, a modern telepszerű beépítések legismertebb darabja.

Az értekezlet hatására Kaffka Péter, Kozma Lajos és Vágó László elhatározta egy ilyen egyszerre felépülő telep létesítését és sikerült a Fejér és Dános kivitelező céget az ügynek megnyerni. Fejér Lajos (1877- ?) 1899-ben végzett a műegyetemen, a kivitelező céget még egykori egyetemi évfolyamtársával, Ritter Ignáccal közösen alapította 1906-ban, az ő halála

¹⁶ *Bierbauer Virgil: A Pasaréti-úti kislakásos telep. Tér és Forma 1931/10 p. 305.*

után lett társa Dános László (1884- ?). Fejér Ritterrel közösen szerkesztette az 1903 és 1907 között megjelent Magyar Pályázatok című folyóiratot. A cég az 1. világháborúig elsősorban vidéken volt nagyon aktív, felépítették a kaposvári (1905), gyulafehérvári (1906) és az erzsébetvárosi (1907) törvényszéki palotát, a debreceni rendőrségi (1911-12), és pénzügyi (1913-14) palotát, a Kereskedelmi és Iparkamara ottani székházát (1913-14). Budapesten az izraelita hitközség Dob utcai székházát (1913), a kőbányai főgimnáziumot (1915), számos bérházat, Balzac utca 8. (1909), Fővám tér 13. (1913), Belgrád rakpart 12. (1913), Arany János utca 33. (1913). A világháború után számos kislakásos bérház telep kivitelezését végezték, Budapesten a Pongác út (1921), Ceglédi út (1926), Kárpát utca (1927), Maglódi út (1927), Kolozsvári út (1927), Bocskay út (1927), Üteg utca 16. (1930), Reiter Ferenc utca 7. (1930), Debrecenben a Hajnal utca, Kolozsi utca és Szoboszlói út (1927).¹⁷ Kiemelkedik azonban az Országos Társadalombiztosító Intézet 1929-ben épült albertfalvai telepe, melyet Barát Béla és Novák Ede tervezett. A kislakás építés terén nyújtott munkájuk elismeréseként 1927-ben kormányfőtanácsossá nevezték ki mindkettőjüket.

A Fejér és Dános cég 1930. május 30-án vásárolta meg Pásáréten az 11489 hrsz-ú ingatlant és már másnap beadvánnyal fordult a Fővárosi Közmunkák Tanácsához a kislakásos telep létesítése érdekében a megszerzett ingatlanon. A beadvány szerint – melyet a cégtulajdonosokon kívül Vágó László és Kozma Lajos is szignált – Rakovszky Ivánnak az FKT elnökének néhány héttel ezelőtt már szóbelileg jelezték, hogy egy modern kislakásos mintatelepet óhajtanak építeni saját munkájukkal és költségükre. A kísérleti telepet a

¹⁷ Fejér és Dános építészmérnökök építési vállalkozók 1906-1931. reklám kiadvány a cégről h.n., é.n., p.n.

szeptemberben nyíló nemzetközi építéskongresszus idejére, mint kiállítást szeretnék megnyitni, demonstrálandó, hogy a hazai építészek is haladni „tudnak a korral”. Négy hete foglalkoznak a projekttel, bejárták a várost alkalmas telekért, végül legalkalmasabbnak a 11602-es betétben nyilvántartott, 11489-es hrsz-ú, 2658.55 négyszögöl nagyságú Pasaréti út mellett fekvő telket találták, melyet május 30-án megvásároltak. Az ingatlant 27 parcellára osztanák, melyre 27 családi ház, egy iroda és egy üzlet épülne. A területen jelenleg működő Sz. Kocsis László kertészetét június 30-ig felszámolják, szeptemberig a telep nagyobb részét, 13-15 házat felépítenek, a 2. ütem 1931. február 1-én indulna, mikor a bérlő a többi részt átadja. Telepítés szempontjai: hálókörhelyiségek keleteltek, lakóhelyiség lehetőség szerint délre, saját belső kertre nézzen, a házak szabad kilátással rendelkezzenek, ne takarják egymást az Ördögárok és a Pasaréti út felé. Az egyes házak tervezői művészi szabadságra törekedtek. A telepet egyirányú, 8 m szélességű út vágja ketté, két végén híddal. A telek déli végében lévő tér a kiállítással összefüggésben kerülne kialakításra, a telep közepén egy kis közös díszkert lenne kialakítva. Anyagi támogatást nem kérnek, de az építési szabályrendelettel elérés miatt, a 17§ alapján az FKT elvi engedélyét kérik a következők szerint: 1. a költségcsökkentés érdekében az épületek szerkezetben, anyagban és alaprajzban eltérhessenek a szabályzattól. 2. a kistelek méret miatt az elhelyezés szabadságát. 3. a megengedett 300 négyszögölnél jóval kisebb telket szeretnék, egy modern családi ház számára 50-70 nöl elég a nemzetközi tapasztalatok alapján. A teleknek 31,5%-át parkként és útként felajánlják közterületnek, de csak a telep céljára. Ugyanakkor a közműköltségek elengedését várják a fővárostól. Kérik az FTK közbenjárását, hogy a pénzügyminisztériumtól 10-15 évre házaadómentességet kapjanak.

Reprezentáció helyett inkább a higiéniára fordítják a költségeket. A cég vállalja a teljes anyagi felelősséget. A telep megtervezésére 10 jó nevű építésszt kértek fel. Kijelentik, hogy nem fognak telekspekulációba, 5-10 ezer pengős áron kívánják értékesíteni a felépült házakat. A projekt megvalósulása után újabb telepeket is szándékoznak építeni.¹⁸

Fejér és Dános 1930. június 13-án levelet írt az 1930 szeptemberében Budapesten rendezendő XII. Nemzetközi Építészkongresszus főtitkárságának nekik is összefoglalják az elképzeléseiket – kérik az ölelkező kisparcellák támogatását, és a lehetőséget az új ideákat kipróbálására –, annyi különbség, hogy már 12 építésszt kértek fel.¹⁹ A XII. nemzetközi építészkongresszus végrehajtó bizottságának nevében Rerrich Béla főtitkár és Kertész K. Róbert elnök már másnap kérték az FKT-t, a Fejér és Dános cég által létesítendő kísérleti mintalakótelep támogatására. „A Fejér és Dános cég nagy áldozatok árán egy oly irányú munkához fog, melyet nemcsak a XII. nemzetközi építész kongresszussal való vonatkozása miatt, hanem általános építészeti, sőt szociális szempontból is a legmelegebb pártfogást érdemli meg. Ezen mintalakótelep létesítése által látható példáját nyújtja a közönségnek, hogy a modern építészet komolyan foglalkozik avval a problémával, hogyan kell a lakásokat a mai igényeknek megfelelően olcsón, ízlésesen és higiénikusan megoldani és berendezni... a lakótelepnek a kongresszus alkalmával való bemutatása a külföld előtt is bizonyítékát nyújtaná annak, hogy nálunk is komolyan foglalkoznak a polgári lakások olcsó és ízléses

¹⁸ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, az FKT 2274/1930/3 iktatószámú átiratához csatolt beadvány.

¹⁹ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, az FKT 2274/1930/3 iktatószámú átiratához csatolt levél.

megoldásával.”²⁰ Június 17-én újabb levelet írtak az FKT-nak, melyben kijelentették, hogy ha csak a törvényben meghatározott társasház jogon adnák ki az engedélyt, akkor is vállalják az építkezést, keresztülviszik reform kísérletüket.²¹ A cég ugyanazon a napon újabb kiegészítéseket adott be a tervhez. Mellékelték az elkészült csatorna tervét, mely a telep egész hosszában elkészült. Vállalták az Ördögárok részsűjének rendbe hozatalát. Új érvet vetettek be a telek méret csökkentésére: a III. övezetben 300 négyszöglől az előírás, ikerház esetén 150, ezek viszont többlakásos bérvillek. Léghőmér, laksűrűség és beépítés szempontjából az általuk javasolt beépítési mód a köz szempontjából is ideálisabb helyzetet teremt, emellett a magyar középosztály idegenkedik a közös helyzetektől, önálló házat akar. Ezért kéri, hogy a felépült házak egymástól függetlenül is értékesíthetők legyenek. Arra hivatkoztak, hogy a Pasaréti út elején volt Drasche-féle telken a kis parcellák már beépültek a nehéz gazdasági helyzet ellenére, 3-4 szobás lakások, részben alapincézve, olyan építésszek által, akik a problémával már korábban is foglalkoztak. Bemutatták az idén kivitelezendő házak vázlatrajzát, és kérték mielőbbi engedélyezését. A kivitelezést július 1-én kezdenék, hogy szeptemberre a kongresszus idejére elkészüljön. Kötelezettség biztosítására 20000 P bankgarancia levelet mutatnak be a FKT-nak.²² Ilyen előzmények után az FKT 1930. június 24-én tartott ülésén foglalkozott a kérdéssel. Fodor Sándor ismertette a cég beadványát, a nemzetközi építésszikkongresszus végrehajtó bizottságának elnökségének a tanácshoz intézett

²⁰ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, az FKT 2274/1930/3 iktatószámú átiratához csatolt 1122/1930 iktatószámú levél.

²¹ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, az FKT 2274/1930/3 iktatószámú átiratához csatolt 1930. június 17-i levél.

²² BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, az FKT 2274/1930/3 iktatószámú átiratához csatolt 1930. júniusi beadvány.

pártoló levelét. Petrovác Gyula ellenezte, mert nem fog a kongresszusig elkészülni, és a III. övezetben csak a szabályok mellőzésével lehet ekkora telkeket kialakítani, továbbá a helységek belső mérete túl kicsi és a falméreték miatt sem engedélyezhető. Harrer Ferenc azért nem fogadta el a javaslatot, mert az ellentétes az építésügy szabályzat szellemével, a 17§-ra hivatkozás pedig a városrendezési és közegészségügyi szempontból előírt méretű telekalakítások kijátszása. Hüttl Dezső az elvi engedélyhez nem járulna hozzá, csak egyes konkrét tervek alapján adna engedélyt. Mivel az Építésügyi szabályrendelet 17§-a e pontja előírja a főváros előzetes meghallgatását ezért az összes irattal együtt átküldték.²³

A Fejér és Dános cég július 10-én már a fővároshoz nyújtotta be újabb felosztási tervét, 70-100 négyszögöles telkekkel és modern felszereltségű mosóházzal. A fővárosnak is megerősítették vállalásukat, hogy a csatornázást saját költségen végzik, az úttestet pedig topeka burkolattal építik meg. Beépítetlen telket nem értékesítenek, és az engedély birtokában haladéktalanul megkezdik az építkezést. Mellékelt helyszínrajzon Vágó László, Kozma Lajos, Masirevich György, Kaffka Péter, Kertész K. Róbert, Vágó László, Ligeti és Molnár, Weichinger Károly, Bierbauer Virgil, Barát és Novák, Quittner Ervin, Gerlóczy Gedeon, Kozma Lajos és Fischer József tervezte házak sorakoztak még ölelkező parcellás megoldásban.²⁴

A főváros 1930. július 23-i FKT-nak küldött válaszában kifejtette, mindig pártolta a kevésbé tehetősebb rétegek számára is a családi házak építésének előmozdítását, olcsó telkek,

²³ II.1.a Fővárosi Közmunkák Tanácsának iratai. Tanácsülési és bizottsági jegyzőkönyvek 60. kötet 1929-30. 2274/1930/3 1930. június 24-én tartott ülésének jegyzőkönyve.

²⁴ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, 111272/1930-III. polgármesteri számon iktatott Fejér és Dános beadvány 1930. július 10.

olcsó építőanyagok elérhetőségét, a szabályrendelet könnyítő rendelkezései ezt szolgálták, de a parcellák méretének csökkentése nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, a kisebb telkek csakhamar ugyanolyan drágák lettek, mint korábban a 300 négyszögölös telkek, az anyagi előnyt az építő-vállalkozók zsebelték be. Két fő probléma a kis méret ellenére magas ár és a beépítés szertelensége. Az egységes, a városkép és közegészségügy szempontjainak eleget tevő beépítés kétségtelenül úgy érhető el leginkább, ha a telep létesítése nem csupán a telekfelosztásra és az üres parcellák piacra dobására korlátozódik, hanem az elidegenítést megelőzően megépülnek az épületek is. Ennek érdekében kellő biztosítékokat vár a tanács, de általánosságban a tanács támogatja a törekvést. Két kérdés vár megoldásra: a telep elhelyezése és az építkezés módja. A szabályzat szerint a III. övezetben a 300 négyszögöles telken a ház, vagy 150 négyszögöles telken az ikerház az utcától 5, a szomszédától 3 m-re helyezendő el. A tervezett telep 70-100 nölös telkein az épületeket általában a szomszéd telek határára, helyenként az utca vonalára helyezték el, az épületek egy vagy két oldalán homlokzati képzés nélkül. A III. övezetben nem szeretnének ilyen precedens teremteni, az V. vagy VI. övezetben a terv megvalósítható, de az elképzelésük az ittenivel sem teljesen kompatibilis, ezért sorház vagy ikerház rendszerre való átdolgozást javasoltak. Az FKT az átiratában hivatkozott a 17§-ra, hogy a fővárosnak lehetősége van a telkek alakításában és az építkezés módjában eltéréseket engedélyezni, ezért a következő kikötéseket tartották szükségesnek. A terület úthálózatára eddig 2 tervet adtak be, de egyik sem végleges. Ennek kapcsán leszögezték, hogy városrendezési szempontból az utca 8 m széles kell legyen, a terület közepe táján és a két végén a hidaknál „squareszerű” kibővítéseket kell alkalmazni, a hidakat tehergépkocsi

forgalomra kell méretezni, zsákutca nem létesíthető. Magánkérelemre felvett utak esetében a gyakorlat az, hogy az egész út és térterület tehermentes átengedésén kívül folyamodók tartoznak az út- csatorna-, vízhálózat és közvilágítás kiépítésével. Ezenkívül a két híd és az Ördögárok rézsűjének rendezése is őket terheli, hatósági előírás és ellenőrzés mellett. Az építkezést 2 ütemben tervezték, emiatt azonban sem az út, sem a közművek nem kiépíthetők, az elkészült épületekre viszont így nem kapnak használatbavételi engedélyt. A leendő közterületek az út és a közműépítkezése befejezése után azonnal lejegyzendők, és hogy az akció ne álljon meg a telekosztásnál, a szabályzatnál kisebb parcellák kialakítását csak akkor engedélyezi a hatóság, ha azon legalább 2 szobát, konyhát, kamrát, klozetot és fürdőszobát tartalmazó ház felépült és arra a lakhatási engedélyt kiadták. A beépítési arány az övezetben 34%-os, de a telkek kis mérete miatt itt csak 25%-os beépítéshez járulnak hozzá. Az épületek elhelyezésével kapcsolatban a szabályrendelet nem ismeri a szomszédos telekhatárra való építés lehetőségét, mert az homlokzati szolgálommal járna együtt, ami vizályt szülhet. A vízszintes és magassági méretei nem felelnek meg az szabályzat előírásainak, pedig azok már a „elementek a lehetőség határáig”. A folyamodók újabb anyagokról és szerkezetekről beszélnek ezek azonban se az iratokban se a terveken nincsenek konkretizálva. Amennyiben az engedély kiadatik és a tapasztalatok alapján hasonló telepek létesítését kívánatosnak tartanák, javasolják az építésügyi szabályrendelet kiegészítését, a telekspekuláció megakadályozására, hogy az ilyen telepek a fenti szigorú előírások betartásával létesülhetnek.²⁵

²⁵ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, 106898/1930-III.

A főváros telekspekulációt kizáró elvárása miatt a cég kénytelen volt feladni a telep két ütemben való felépítésének tervét, emiatt kútba esett a telep egy részének a XII. Nemzetközi Építéskongresszuson való bemutatása 1930 szeptemberében, mivel a bérlővel abban egyeztek meg, hogy csak 1931 februárjában vehetik át a teljes területet. Ami talán még ennél is fontosabb, hogy a főváros ellenkezése miatt az ölelkező parcellák koncepciót is fel kellett adniuk. A terveket a főváros elvárásainak megfelelően átdolgozták, a módosított helyszínrajzzal és építési tervekkel először az FKT október 7-i ülésén foglalkoztak. Elfogadták a mérnöki és a szépművészeti bizottság javaslatát, és kísérletképpen az Építésügyi szabályrendelet 17§-a alapján az elvi építési engedélyt megadták a következő kikötésekkel. 1. a 100 négyszögöles, illetve a 82 négyszögöles ikerházas elrendezésnél a telkeknek csak 25%-a építhető be, legfeljebb 2-4 szobás egy lakásos házzal, az utcától és a szomszédától 3 m-es távolságban, a területsávok kertészeti képezendők ki. 2. lépcső szabályszerű fokméretekkel, 1 m szélességben és szabályos űrmagassággal készítenők. 3. a főbejáratok mérete 1 m széles, 2,2 magas, pinceajtók 1,8 m magasak. 4. ablaknyílások területe a lakóegységek területének legalább 10%-a legyen. 5. a melléképítmények belmagassága min 2,6 m. 6. 8 m²-nél kisebb konyha csak a berendezés pontos feltüntetése alapján bírálható el. 7. megfelelő méretű fűtőanyag és raktárpincéről gondoskodni kell. 8. gáztüzeléssel bíró építmények ablakainak szárnya alulról kezelhető nyitó szerkezettel látandó el. 9. az összes lakóépítmények szabályszerű fűtéséről gondoskodni kell. 10. a kéményfejek hozzáféréséről gondoskodni kell. 11. tető és teraszok szabályszerű vízelvezetéséről, a telken összegyűlő

csapadékvíz elvezetéséről is gondoskodni kell. 13. lakóhelyiségek padlója a 0,3 m-rel a járda felett helyezendő el, az alá nem pincézett helyiségek alulról szigetelendők. 14. padlás és pinceajtók vasból készüljenek. 15. az összes kerítés áttört és 1,9 m magasra készüljön, utcai és Ördögárok felőli kerítések lábazatosak legyenek, a lábazat középmagassága 0,8 m-nél magasabb ne legyen. 16. központi fűtés és garázs külön engedélyezendő. 17. tervezett utca legalább 8 m széles legyen, két végén teherforgalomra alkalmas híd épüljön. 18. folyamodók költségén épül az út, csatorna, víz, és közvilágítás és az Ördögárok rézsűjének rendezése, melyek elkészülésük után közterületül jegyzendők le. Telekfelosztás, ingatlanra telekkönyvi bejegyzés és használatba vételi engedély csak a közterületek lejegyzése után lehetséges. 19. telekkönyvileg feljegyzendő, hogy a lakóépületen kívül a 25%-os beépítésen belül sem létesíthető melléképület.²⁶ Csak ezután, október 13-án nyújtották be a fővároshoz az építési engedélykérelmet. Véglegessé vált a tervezőépítészek névsora, a kezdeményezésben úttörő szerepet játszó Kozma Lajos és Vágó László 2-2, míg a többiek Barát és Novák, Bierbauer Virgil, Fischer József, Gerlóczy Gedeon, Hajós Alfréd, Kaffka Péter, Kertész K. Róbert, Ligeti Pál és Molnár Farkas, Masirevich György, Quittner Ervin, Weichinger Károly 1-1 épület tervezését vállalták, a felsorolásból Hegedüs és Böhm, Münnich Aladár, Tauszig és Róth, Wälder Gyula és Wellisch Andor neve maradt ki.²⁷ A meglehetősen vegyes társaságban csak egy volt közös, hogy Ligetin és Molnáron kívül még egyikük sem tervezett modern családi házat, az ő Bimbó úti Angyal villájuk is éppen épülőben volt. A tervezésben résztvevő

²⁶ II.1.a Fővárosi Közmunkák Tanácsának iratai. Tanácsulési és bizottsági jegyzőkönyvek 60. kötet 1929-30. 2274/1930/4 1930. október 7-én tartott ülésének jegyzőkönyve.

²⁷ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, 160927/1930-III. polgármesteri számon iktatott építési engedélykérelem.

építészek többségének (Kozma, Vágó, Barát és Novák, Gerlóczy, Hajós, Masirevich, Quittner, Hegedűs és Böhm, Münnich, Tauszig és Róth és Wellisch) már korábban kivitelezte tervét Fejér és Dánosék cége, nyilván saját klienseik közül választották ki őket.

Weichinger Károly (1893-1983) 1920-ban szerezte meg a műegyetemen építészdiplomáját. A következő évtől az Országos Iparművészeti Iskola építész tanszékén oktatott 1944-ig. Pályája kezdetén több városrendezési tervpályázatot is megnyert: Pécs (1928), és Győr (1929). Legismertebb két világháború közötti munkái a pécsi pálos templom, a budapesti pálos kolostor a Gellért rakparton, és a Szilágyi Erzsébet Gimnázium (Hübner Tiborral). A városháza újjáépítésére kiírt pályázaton 1. díjat nyert (1940), de a háború után is sikerrel szerepelt a moszkvai mezőgazdasági kiállítás pavilonja (1951), az Építőipari és Közlekedési Egyetem légymányosi bővítési tervével (1953) és a pesti Vigadó újjáépítési tervével (1956), de ezen elképzelései nem valósultak meg.

A 22 telekre 3 ikerházat és 16 önálló családi házat terveztek. A tervek szokásos hivatali útja során megállapították, hogy Kozma ikerház terve 3 m²-rel túllépte a 25%-os beépítési határt, ezért a tervet a Fejér és Dános cég visszavonta.²⁸ Innentől számos terv került még engedély kiadása előtt módosításra, de ezek többsége már nem a fenti okok miatt, hanem azért, mert időközben a potenciális vevőjelöltek is megjelentek és a terveket az ő igényeik szerint is módosítani kellett.²⁹ A Weichinger tervezte épülettel kapcsolatban nem maradt fenn irat, amiben azonosítható módon a terv módosításáról van szó, de a legkorábbi ismert FKT

²⁸ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, 173910/1930-III. polgármesteri számon iktatott levél.

²⁹ *Bierbauer Virgil*: A Pasaréti-úti kislakásos telep. Tér és Forma 1931/10 p. 308.

2274/1930/6 számon jóváhagyott terv felirata szerint november 12-én készült (3. kép),³⁰ márpedig a tervsomagot október 13-án nyújtották be, vagyis lennie kellett egy korábbinak is. Majd a végül jóváhagyott, de a datálás nélküli terven az utolsó módosítás felirat is arra utal, hogy ezt a tervet még többször módosították (4-5. kép).³¹ Nyilván a sok terv cserebere miatt, csak decemberben küldték át a terveket az FKT-nak, s mivel a tervek az elvi engedélyben megfogalmazott kikötéseknek megfeleltek, észrevétel nélkül adták vissza a fővárosnak, továbbá jelezték, hogy a telekszabályozás kérdésében is megállapodtak a céggel.³² Végül a főváros a benyújtáshoz képest 7 hónappal később, 1931. április 13-án adta meg az engedélyt további kikötésekkel. Az FKT által előírtakon kívül a lépcsők tűzbiztos és hordképes anyagból készüljenek, puhafa lépcsők alkalmazása esetén alulról tűzbiztos anyaggal burkolandók, lépcsők oldalfala féltégla vastag vagy 0,08 m vastag vasbeton legyen. Konyha, fürdőszoba és árnyékszék mennyezetszerkezetét faanyag nem képezheti. Sarokablakok megfelelő kiváltásáról gondoskodni kell. Ikerházaknál a határfal melletti WC-k között szigetelő ürt kell hagyni. Tetőteraszok a falsíkból kiugró vasbeton lemeze hő és nedvesség elleni szigeteléssel és 1 m magas acél korláttal készítendő. A pince belmagassága minimum 2,2 m, az ajtót és tokokat vasbádoggal kell burkolni. Mosókonyha belmagassága minimum 2,6 m, padlószintje pedig 1,5 magasan legyen.³³ Az egész telepen egységes betonlábazatos, a gyalogos és gépkocsi behajtóknál pedig lábazat nélküli függőleges osztású kerítést alakítottak

³⁰ BFL XV.17.d.329 Építési ügyosztályok tervtára 1873-2006. hrsz. 11618/8.

³¹ BFL XV.17.d.329 Építési ügyosztályok tervtára 1873-2006. hrsz. 11618/8.

³² BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, 2274/1930/6 iktatószámú FKT átírat 1930. 12. 16.

³³ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, 18535/1931-III. polgármesteri számú építési engedély.

ki, melyek a telekhatároknál felmagasított vasbeton kandeláberekkel egészült ki, de ennek engedélyezési terve nem került elő.

A Napraforgó utca 18. jóváhagyott tervei csak hiányosan maradtak fenn, az utcai és a kerti homlokzat, a metszetek és a vasbeton tervek és számítások hiányoznak a csomagból. A novemberi terven az épület még földszintes a telepen egyedülként. Ez a megoldás a vevőjelöltnek a Grósz házaspárnak nyilván túl szűkösnek bizonyult ezért született az az öszvér megoldás, hogy a nyeregtetős épület nyugati sarka emeletes legyen. A kivitel során további módosításokra került sor. A földszinti hálósobának az utcai homlokzatra is készült ablaka. A fürdőszoba és a hálósoba közötti válaszfalat ezért a fürdőszoba rovására arrébb tolták. Módosult a lépcső kialakítása is, mert egy rövid lépcsőfordulót kellett a lépcső tetején beiktatni, hogy a lépcső elérje az emelet padlószintjét. Mivel ekkor még nem terveztek központi fűtést – bár a pince ennek befogadására lett kialakítva –, az egyedi fűtés miatt három kéményttest készült. A padlástérben megfigyelhető bonyolult acél – vasbeton kombinációjú födém szerkezet egyértelművé teszi, hogy a nappaliban a módosított engedélyezési terv szerinti valódi sarokablak épült volna meg. Nem tudjuk, hogy miért került végül sarokpillér a kiváltott épületsarok alá. A generál kivitelező Fejér és Dános cégen kívül nagyon kevés szakiparos tevékenysége ismert az építkezés során. A telepet ismertető Tér és Forma a reklámodalakon 22 ház szakiparosait reklámozta,³⁴ és mivel ezen az épületen alkalmazták a legkevesebb érdeklődésre számon tartó újdonságot, ezért csak annyit tudunk meg, hogy a többi épülettel együtt ez is üreges kovaföld (isostone) falazó elemmel épült, a födémek

³⁴ Tér és Forma 1931/10 V-VIII. reklámodal és hátsó borító.

vasbetonból készültek, a szobafestő és mázoló munkákat az összes házon a Grünwald és Várhelyi cég végezte. A parkettákat Acél Károly Fatermelési, Faipari és Építési Rt-je, a vizes helyiségek szerelési munkáit és a bádigos munkákat Sámuel György Épület-díszműbádigos és egészségügyi berendező cége készítette.

A telephez eredetileg három híd vezetett az Ördögárkon keresztül. A teherautó forgalom lebonyolítására is alkalmas két ideiglenes egyjáratú fahíd építésre 1930. október 15-én nyújtották be Gellért Sándor mérnök 2 db tervét.³⁵ A hidak egészen 1936-ig a cég kezelésében voltak, akkorra több eleme – elsősorban a korlát – cserélésre szorult, ennek elvégzése után a főváros vette át, a jelenlegi kőhíd valószínűleg a II. világháború után épült. A harmadik híd engedélyezési terve nem kerül elő, erről a tér felé vezető hídról annyi tudni, hogy gyalogoshíd volt és szintén fából készült, melyet ismeretlen időpontban a lakók kérésére elbontottak.³⁶ A téren ismeretlen időpontban az építkezést megörökítő emléktáblát helyeztek el, melynek felirata pontatlanul adja meg az egyes házak tervezőit.

A telep első lakóiról már számos alkalommal megjegyezték, hogy szociológiailag nagyon vegyes társaság volt, a volt miniszteren és magas rangú katonatiszten keresztül a kereskedőkön és gyárigazgatókon át az írókig és magánhivatalnokokig. Ezek között is külön színfolt a Grósz házaspár, akik az illegális kommunista mozgalom tagjai voltak. Grósz Dezső (1899-1981) és Vigyázó Piroska (1898-1980) 1935-től az MSZDP 12. kerületi szervezetének tagjaiként szervezték az illegális kommunista mozgalmat, Goldmann Györggyel és Rózsa Ferencsel. Grósz tagja volt a Magyar Történelmi Emlékbizottságnak, a később kivégzett

³⁵ BFL IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára III.5375/1930 levéltári csomó, 161420/1930-III. tanácsi számú építési engedély.

³⁶ *Pizág Anetta*: A Napraforgó utca élete (1931-?) Műemlékvédelmi szemle 1998/2. p. 29.

Schönherz Zoltánnal együtt tartóztatták le 1942-ben, öt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték. 1944-ben német koncentrációs táborba szállították, Csehszlovákián át tért haza 1945-ben, ekkor nevét Oroszra magyarosította. Részt vett a bányák és téglagyárak államosításában, megromlott egészségi állapota miatt 1957-ben nyugdíjazták.³⁷ Felesége 1945 után a 12. kerületi pártszervezet titkára volt, a Szabad Nép után 1951-54 között az Írószövetségben dolgozott, majd a Miniszterelnökség Tájékoztatási Hivatalából ment nyugdíjba 1956-ban. A telepen a szintén a mozgalomban részt vett Galicza-Neumann családdal ápoltak szoros kapcsolatot, akik a Vágó-féle 11-es – eredeti számozás szerint 13-as – számú házban laktak.

Az elkészült telep ünnepélyes megnyitója 1931. november 8-án volt, ahol megjelent Ripka Ferenc főpolgármester és Rakovszky Iván az FKT elnöke is.³⁸ A kísérleti telepnek komoly sajtóvisszhangja volt, és nem csak a szaksajtóban.³⁹ A Népszava tudósítása szinte pontról pontra mesélte el a történetet, de talán Genthon István rövid írása ragadta meg legjobban a lényegét. „Néhány héttel ezelőtt kinn a Pasaréti-út oldalában is megnyílt egy kiállítás: házak bemutatása. Egy vállalkozó cég egész utcányi villát építtetett fel s azokat együttesen bemutatta a közönségnek. Az utca a napraforgóról kapta nevét s a név ezúttal szimbolikus. A modern házak hatalmas ablakai a Nap éltető sugarait várják, bárhonnan jöjjön is az, úgy vannak építve, hogy befogad hassák. Napfény és levegő, tisztaság és egyszerűség, praktikum és mindezekből folyó egészség kell a mai embernek. A Napraforgó-utca házai, melyek felépítésében a mai magyar építésztársadalom színe-java működött közre, Kertész K.

³⁷ Pintér István: Orosz Dezső (1899-1981). Politikatörténeti Közlemények 1981/2 pp. 208-210.

³⁸ (X): Modern építészet. Népszava 1931. november 8. p. 8.

³⁹ (X): Modern építészet. Népszava 1931. november 8. p. 8., (ky): Házkiallítás a Pasaréten. Népszava 1931. november 8. p. 15., Kísérleti lakótelep. Vállalkozók lapja 1931. november 12. p. 4.

Róberttől Molnár Farkasig, a nagyvárosi ember természet- és saját otthonutáni sóvárgását akarják kielégíteni, jól és olcsón. Ezt a nemes munkát nem érheti gáncs még akkor sem, ha valakinek nem szívügye az új stílusú építészet. Még csak azt jegyezzük meg, hogy a villák legnagyobb része máris gazdára talált.”⁴⁰

A Napraforgó utca 18. használatbavételi engedélyét 1931. december 1-én állították ki.⁴¹ Az irat szerint az épület az alábbi helyiségeket tartalmazza. Az alagsorban irattár, a földszinten 1 előtér, 1 hall, 1 fürdőszoba, 2 kerti szoba, 1 WC, 1 konyha, 1 mosókonyha, 1 kamra, az emeleten 1 kerti szoba, 1 cselédszoba. Kikötésként még előírták, hogy az összes lépcsőt karfával kell ellátni, de azok a teraszon sosem készültek el.

Az épület későbbi átalakításai dokumentálatlanok, csak helyszíni megfigyelésekből és fényképfelvételekből következtethetünk rá. Még az 1930-as években átalakították a nappali nagyablakát osztott redőnyösre és ekkor készülhetett a hallt és az előszobát elválasztó üvegfal. A központi fűtés legkésőbb az 1960-as évek elejére elkészült. Az erős színekkel, vörös vakolattal, vörös színű lábazattal, zöldre festett fém szerkezetekkel készült épület színeit fokozatosan tompították le. A homlokzatokat először sárgára festették át, majd miután sárga lett a ház készülhetett a garázs, mivel az elfalazott kamraablakban már sárga a vakolat. Később a zöld fém szerkezetek fehérek lettek, majd a homlokzatokat is fehérre festették át. Az emeleti nagyszoba harmonika ablakát, hagyományos nyíló ablakra cserélték, és egyúttal zsalugáter készült hozzá, ami néhány évtizedes használat után tönkrement és leszerelték. A belső felújítások során a fürdőszoba, a WC, a konyha és a mosókonyha csempeburkolatait

⁴⁰ *Genthon István*: A Napraforgó utca. Napkelet 1932/1 p. 71.

⁴¹ BFL XV.17.d.329 Építési ügyosztályok tervtára 1873-2006. hrsz. 11618/8, 46530/1931-I. számú Használatbavételi engedély.

lecserélték. Az eredeti szaniter áruból a WC sarokkézmosója és talán az átfestett kád maradt hírmondónak.

Műemlékké nyilvánítása

1974-ben a Főváros alá rendelt Budapesti Műemléki Felügyelőség Czétényi Piroska vezetésével a főváros egyesítése utáni korszak jelentős építészeti emlékeinek műemléki védelemre vonatkozó javaslatot készített, melyben a két világháború közötti időszak jelentősebb magyarországi modern építészeti emlékeit is szerepeltették. A javaslatot 1974 októberében Pongrácz Pál budapesti főépítész nyújtotta be a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságához. A javaslathoz tartozó jegyzék II. kerületi listáján a 11489/4-25 hrsz-ú Napraforgó utcai kislakásos mintatelep egésze *műemléki környezet* jellegű védelemmel szerepelt. A VB 1974. december 18-i ülésén két határozatot fogadtak el ebben a témában. Az 1974/924. számú határozatban a főváros egyesítése utáni korszak jelentős építészeti emlékeinek műemléki védelemre vonatkozó javaslatot elfogadták. Az 1974/925. számú határozatban pedig utasították a Városrendezési és Építészeti Főosztály vezetőjét, hogy az építészeti és városképileg értékes épületek jegyzékét a kerületi műszaki osztályoknak küldje meg, a jegyzéket folyamatosan bővítse és a védelemről az Országos Műemléki Felügyelőséget értesítse.⁴² Az 1976-ban kiadott új országos jegyzékben, melyet a 913/1977. ÉVM és 68283/1977. KM rendeletben hagytak jóvá, tévesen MJT (műemléki jelentőségű terület) besorolással jelent meg.⁴³ A hibajegyzékben korrigálták a tévedést, ahol már helyesen MK (műemléki környezet) a besorolása. Az Országos Műemléki Felügyelőség ügyiratszám

⁴² BFL XXIII.102/a Budapest Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának iratai. VB ülések jegyzőkönyvei 1950-1990. 618. és 619. kötet.

⁴³ Magyarország műemlékjegyzéke. Budapest 1976. p. 33. és p. 105.

nélküli 1978. március 1. határozata állapította meg a Napraforgó u. 1-22. sz. műemléki környezetének határait, mely a Napraforgó utca 2-22. 11489/15-25 hrsz. telkek déli határvonala – Pasaréti út – Napraforgó köz – kiindulási pont által határolt terület.⁴⁴ A telep házai közül ekkor csak a Kozma Lajos tervezte ikerház a 6-8., a Vágó László tervezte 11-es számú, és a Gerlóczy Gedeon tervezte 19-es számú ház volt egyedileg védve. Az 1990-ben megjelent új országos jegyzékben 15161-es műemléki törzsszám alatt változatlan a besorolása.⁴⁵ A műemlékvédelmi törvény 1997-es elfogadásával megváltozott az egyedileg védett műemlékek besorolási kategóriája, de a műemléki környezet nem, ezért az évenként frissített digitális jegyzékekben változatlan törzsszámon és besorolással található meg. A még le nem védett épületek egyedi védésére 1997. november 16-án tett javaslatot Ferkai András.⁴⁶ Javaslatában hangsúlyozta, hogy a „két világháború közötti korszakból ez az egyetlen ilyen jellegű együttesünk, ami fokozott védelme mellett szól.” A védési dokumentációt Lövei Pál állította össze az OMvH belül 1998 januárjában. Lövei a Napraforgó utca 18. kapcsán megjegyzi „a telep egyetlen földszintesnek ható lakóháza, amely a kert felé falusias nyaralóként tűnik fel, hátsó oldalán azonban részben emeletes. A tervező vele népi és a modern építészeti stílus ötvözetét kívánta létrehozni.” A telep házait a miniszter a 12/1999. (VIII. 18.) NKÖM rendelet 17§-ban nyilvánította védetté, köztük a Napraforgó utca 18-t 16018-as törzsszámon, műemlékvédelmi bírság szempontjából besorolása M III,⁴⁷ ami azóta nem változott. A KÖH 2012-es megszüntetésével együtt a területi alapú védelmet is

⁴⁴ BFL XV.17.e.306 Budapesti Műemléki Felügyelőség iratai 414. doboz.

⁴⁵ Magyarország műemlékjegyzéke. Budapest 1990. p. 42.

⁴⁶ Forster Központ (volt KÖH) Tervtára M 16004-M 16020 védési dokumentációk, 1998.

⁴⁷ Magyar Közlöny 1999.

megszüntették, a telep 15161-es műemléki törzsszámú műemléki környezet besorolását törölték. A kulturális örökségről szól törvény 2014. évi CVI. törvényben való módosítása már csak két műemléki kategóriát ismer és az új besorolásokra 2015. december 31-ig felülvizsgálatot ír elő.

Helyreállítási javaslat

Az épület 1931-es elkészülése óta több felújításon és kisebb átalakításon esett át. Ezek az épület jellegén döntően nem változtattak, de számos részlet alaposan megváltozott. Mindenekelőtt az épület színezése, amely sokkal karakterisztikusabb volt. A mostani felújításnak amellet, hogy az épület eredeti értékeit jó karban megőrzi, az épület eredeti színvilágának visszaadása lenne a legfontosabb feladata. Különösen fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy talán ennek az épületnek a kertje őrzött meg legtöbbet az eredeti kertkoncepcióból, ennek megőrzésére külön gondot kell fordítani

Általánosságban

Dokumentációnk helyreállítási javaslata pusztán javaslat, nem kötelező előírás, hanem a gazdasági lehetőségek, a műszaki körülmények figyelembevételével, s főleg az illetékes műemléki hatóság előírásai alapján használandó tervezési segédlet.

A műszaki szükségszerűségből felmerülő munkákat az általános műemlékhelyreállítási elveknek megfelelően azonos anyaggal, azonos formában kell elvégezni. Az egyes szakmunkákhoz, mint például fal- és díszítőfestés, üvegablakok, mozaikok, kőszobrász és márványmunkák, fém- és ötvösmunkák stb. felújítása előtt restaurátori szakvéleményt kell készíteni.

A kiviteli munkák elvégzésére csak olyan vállalkozót ajánlatos felkérni, aki megfelelő műemléki referencia munka felmutatására képes.

Részletesen

Homlokzatok

Az épület műkölébazatáról az utólagos vakolatréteg eltávolítandó, eredetileg piros volt, ami helyreállítandó. A 3 műkölépcső közül, a bejárat lépcső és a terasz délnyugati homlokzatnál lévő lépcsője eredeti, ezek oldalfala is piros volt, a terasz kertre vezető lépcsője eredetileg egy darab, sarkán íves lekerekítésű lépcsőfok volt. A teraszhoz tervezett terepkiemelés nem valósult el, ezért két lépcsőfok készült még, a meglévők modorában. A bejárat előtér és terasz márványmozai lap burkolata, megőrzendő, felújítandó. A vakolt felületeken teljes vakolatleveréssel járó homlokzat felújítása nem alkalmazható, csak a meglazult részek eltávolítása indokolt. A homlokzatok színezése vörös volt, a terasz és a bejárat vasbeton lemezének éle is, eredeti színezésük helyreállítandó. A terasz és bejárat előtér mennyezete, továbbá az ereszalja viszont eredetileg is fehér volt, így annak átszínezése indokolatlan, maradjon fehér. Az ereszcatornák eredetileg négyszögkeresztmetszettel készültek, helyreállítandók. A terasz és bejárat előtér vasoszlopai és korlátja, megőrzendők, felújítandók, az eredeti zöld színezés helyreállítandó. Az emeleti nagyszoba ablakának kivételével, mely átalakított, a homlokzatok összes ablaka eredeti, megtartandók, az ablakok szükség szerinti cseréje kizárólag faanyagszakértő írásbeli véleménye alapján lehetséges, az eredeti ablakról készült felmérési rajz alapján és az eredeti szerelvények átszerelésével. Az ablakok eredetileg is fehérre voltak mázolva. Az eredeti vízszintes osztású ablakrácsok megtartandók, felújítandók, az eredeti festése a terasz oszlopaival és korlátjával azonos zöld volt. A később elhelyezett ablakrácsok eltávolítandók. A külső ajtók közül a bejárat ajtó és a terasz ajtó cserélt, a bejárat ajtó az 1982-es felvétel alapján rekonstruálandó. A teraszajtó az

egyetlen archív felvételen a szobaablakon keresztül figyelhető meg. Ennek alapján üvegezett volt, vízszintes pálcasíttásokkal, melyből 3 látszik a felvételen, de valószínűleg 5 vagy 6 volt attól függően milyen volt a rugdosó kialakítása. A teraszajtót kívülről az ablakrácsokkal azonos kialakítású rácsozat védte, nyilván zöld festéssel. Mivel a mostani teraszajtó az épülettől idegen, a felvétel alapján rekonstrukcióját javasoljuk. A pince lejáró vasajtaja és szintén vasból készül pinceablaka, megőrzendő, felújítandó. Az épület vörös színű palával volt lefedve, a szürke javítások cserélendők.

A gyalogos és gépkocsi bejható kapuszárnyai nem eredetiek – a kerítéselemek modorában készült eredetileg a kis és nagykapu is, lábazat nélkül. Sem a kerítésrács, sem a lábazat és a pillérek sem eredetiek, de jó állapotban vannak. A rács osztása és a zártszelvény profilvastagsága nem azonos az eredetivel, filigránabb volt és 13 osztással rendelkezett és a pillérek is keskenyebbek voltak. Ha nincs anyagi akadálya rekonstrukcióját javasoljuk. A kerítés jobb szélén lévő – a többinél magasabb – pillér eredetileg lámpatest volt. Rekonstrukciójára nagy szükség lenne. A kertben a terméskő szegéllyel keretezett és apró Duna kavicsal felszórt járó felület megőrzendő.

Belső

Az épület alaprajza gyakorlatilag alig változott, ezért az alaprajzi szisztéma minél teljesebb megtartása a kívánatos. Az előteret a halltól elválasztó faszerkezetű üvegfal, és a földszinti hálósobába vezető ajtó helyén épült beépített szekrény a legjelentősebb átalakítás. Az elválasztófal mindenképpen bontandó, mivel nagyon szervesen illeszkedik a falazatokhoz, a beépített szekrény szükség szerint bontható, ha bontásra kerül, a helyén volt

ajtó rekonstruálását javasoljuk. Az ajtók kivétel nélkül eredetiek, fehérre mázoltak, réz kilinccsel és címerrel, megőrzendők, felújítandók. A kerti homlokzat ablakai redőnyös kivitelben készültek, a nappali szoba redőny felhúzója még eredeti, e szerint a Korányi és Fröhlich redőnygyárban készültek, a redőnyök és a feliratos cégjelzés megőrzendő felújítandó. A földszinten a vizes helyiségek közül egyedül a WC-ben lévő sarok kézmosó eredeti, ez szintén megőrzendő. Az emeletre vezető tölgyfalépcső jó karban van tartva, megőrzendő. Az emeleti alaprajz helyiségbeosztása nem változott, az ajtók és a nagyszoba kivételével az ablakok és a szerelvényeik is eredetiek, megőrzendők, felújítandók. A nagyszoba harmonika ablakának osztatlan redőnye rekonstruálandó. Az épületben több helyen is megtalálhatók a világítás korabeli forgókapcsolói, ezek ugyan ma már nem felelnek meg a szabványoknak, de lehetőség szerint gondosan megőrzendők. A két terasz mennyezeti lámpatesteknek a szögletes talpa eredeti, zöld színű volt, megőrzendő, színezése rekonstruálandó.

Értékleltár

A történeti kert épített szerkezetei elemei és fragmentumai:			
száma és megnevezése:	leírása:	datálása:	fotó:
- kerítés	Az utcai kerítés betonlábazatos, 8 vasbeton pillérrel, vakolt, pirosra festett, a 9. pillér az eredeti nyers vasbeton villanyoszlop a Napraforgó utca 16. telekhatárán, a pillérek között zártszelvényből készült vasrács 12 függőleges osztással, eredetileg 13 osztásos volt, fehérre festve. Az 1. oszlop csonka, eredetileg szintén lámpaoszlop volt.	2000 körül	12. kép
- kapuzat, gyalogos	Kétszárnyú, közepén befele felnyíló vaskapu, a kerítés lábazat magasságáig érő rugdosóval, ezek lemeze cserélt, szárnyanként 5-5 függőleges osztással, melyek szegecseléssel vannak rögzítve, a függőleges osztásoknak megfelelően a kapu tetején fémtüskékkel, közepén csavart dísszel, fehérre festve, az elsődleges szárny alumínium kilinccsel és zárpajzzsal záródik, a másodlagos szárnyat földbe süllyesztett tolóretesz és támasztórúd rögzíti	1931 után (feltehetően a gkt. építésekor)	13. kép
- kapuzat, gépkocsi	A gépkocsi behajtó kapuzata annyiban tér el a gyalogos kaputól, hogy szélesebb, emiatt a szárnyakat 8-8 függőleges osztás tagolja	1931 után (feltehetően a gkt. építésekor)	13. kép
- kerti utak és tartozékaik	Az utcai és kerti homlokzat mentén és a terasz körül félkörívesen kialakított közlekedő, apró szemű Duna kavicsból	1931	52. kép
A homlokzatképzés és a díszítmények anyagai, szerkezetei:			
száma és megnevezése:	leírása:	datálása:	fotó:
- előépítmények			

Bejárati lépcső	Három műkölépcsőfokból áll, legalsó szélesebb lépcsőfok jobb oldala ívesen lekerekített	1931	19. kép
Bejárati előtér padozata	Sakktáblamintás, piros-fehér márvány mozaiklap burkolat, műköszegéllyel	1931	20. kép
Bejárati előtér mennyezete	Konzolosan kiugró vasbeton lemez vakolva, fehérre festve	1931	18. kép
Bejárati előtér korlátja	Háromsoros, egy függőleges osztással tagolt laposvas korlát, fehérre festve	1931	18. kép
Bejárati előtér alátámasztás	Vasbeton lemezt alátámasztó a korlátot lezáró acélcső, fehérre festve	1931	18. kép
Bejárati előtér mennyezeti lámpa	Négyszetes talppal rendelkező gömblámpa, a talp fehérre mázolt	Talp 1931	18. kép
Teraszlépcső a kert felé	Három műkölépcsőfokból áll	1931?	23. kép
Teraszlépcső a délkeleti homlokzat felé	Három műkölépcsőfokból áll, legalsó szélesebb lépcsőfok jobb oldala ívesen lekerekített	1931	16. kép
Terasz padozata	20x20-as sakktáblamintás, fekete-fehér márvány mozaiklap, ami 10x10-es mezőkre van osztva, műköszegéllyel	1931	22. kép
Terasz mennyezet	Konzolosan kiugró vasbeton lemez vakolva, fehérre festve	1931	21. kép
Terasz korlát	Háromsoros, függőleges osztással tagolt laposvas korlát, a lépcsőknél íves fogódzóval, fehérre festve	1931	21. 24. kép
Terasz alátámasztás	3 db a vasbeton lemezt alátámasztó acélcső, melybe a korlát beleköt, fehérre festve	1931	21. 24. kép
Terasz mennyezeti lámpa	Négyszetes talppal rendelkező gömblámpa, a talp fehérre mázolt	Talp 1931	
Homlokzat	Minden oldalon kőporos vakolat	1931	13-15. kép
Homlokzat festése	Fehér	Nem eredeti	13-15. kép
Lábazat	A homlokzatokon körbefutó változó magasságú műkölábazat, utólagos vörös színű lábazati vakolattal	1931, 2000 körül	13-15. kép
külső nyílászárók:			

Főbejárati ajtó (utcai homlokzat)	Egyszárnyú, jobbra befele felnyíló, függőlegesen elhelyezett 3 fix üvegezésű kémlelő ablakkal, fehérre festve	2000 körül	17. kép
Terasz ajtó (délnyugati homlokzat)	Egyszárnyú, balra befele felnyíló biztonsági ajtó, 4x2 fixüvegezésű kisablakkal	2000 körül	22. kép
Pince ajtó (délnyugati homlokzat)	Egyszárnyú, jobbra kifele felnyíló, 3 diópánton elforduló vasajtó, alumínium kilinccsel és zárpajzzsal, fehérre festve, az ajtószárny 3 részre osztott	1931	25. kép
Pinceablak (délnyugati homlokzat)	Egyszárnyú, külső szárnya jobbra kifele, belső szárnya balra befele felnyíló, rúdzsanéron elforduló vasszerkezetű ablak, vízszintesen osztott, katedrál üvegezésű,	1931	26. kép
Egyszárnyú ablak 2 db (utcai homlokzat fürdőszoba, hálószoza)	Gerébtokos, egyszárnyú, balra befele nyíló ablak, a szárny 3 db diópánton fordul el, réz félkilincses bevésőzárral záródik, fehérre mázolvá, kívül vízszintes osztású ráccsozattal szintén fehérre mázolvá	1931	17. 37. 38. kép
Egyszárnyú ablak 2 db (délnyugati homlokzat emeleti cselédszoza és közlekedőfolyosó)	Dupla üvegezésű, egyszárnyú, balra befele nyíló ablak, a szárny 3 db diópánton fordul el, réz félkilincses bevésőzárral záródik, fehérre mázolvá	1931	47. 48. kép
Kétszárnyú ablak 2 db (kerti homlokzat, hálószoza, délnyugati homlokzat, nappali)	Gerébtokos, kétszárnyú közepen befele felnyíló ablak, a 3 db diópánton elforduló szárnyak réz T kilinccsel működtethető rugós rejtett rúdzárral zárónak, fehérre mázolvá, esslingeni redőnnel, a redőnyfelhúzó gurttni persely alumínium, kívül utólagosan elhelyezett téglaháló mintájú ráccsal, fehérre mázolvá	1931, 2000 körül	14. 16. 33. 35. kép

Négyszárnyú ablak 1 db (kerti homlokzat, nappali)	Gerébtokos, négyszárnyú teljesen szétnyitható harmonika ablak, a 3 db diópánton elforduló illetve zsanéron összecsukható szárnyak réz T kilinccsel működtethető rugós rejtett rúdzárral záróznak, fehérre mázolja, esslingeni redőnnyel, a redőnyfelhúzó gurttni perselyen Korányi és Fröhlich jelzés, kívül utólagosan elhelyezett téglaháló mintájú ráccsal, fehérre mázolja	1930-as évek	14. 32. kép
Kétszárnyú ablak 1 db (északnyugati homlokzat, konyha)	Gerébtokos, kétszárnyú középen befele felnyíló ablak, a 3 db diópánton elforduló szárnyak réz T kilinccsel működtethető rugós rejtett rúdzárral záróznak, fehérre mázolja, kívül vízszintes osztású rácsozattal, szintén fehérre mázolja	1931	28. 42. kép
Kisméretű egyszárnyú ablak 6 db (északnyugati homlokzat, előszoba, WC, és délnyugati homlokzat mosókonyha)	Egyesített szárnyú ablak, a 2 db diópánton elforduló szárnyak réz félkilinccsel záróznak, fehérre mázolja, kívül vízszintes osztású rácsozattal, kivéve az északnyugati homlokzat középső ablakát, ahol függőleges az osztás, szintén fehérre mázolja	1931	27. 29. 44. 45. kép
Háromszárnyú ablak 1 db (északnyugati homlokzat emelet)	Gerébtokos, egy kétszárnyú középen befele felnyíló ablak, 3 db diópánton elforduló szárnyai réz T kilinccsel működtethető rugós rejtett rúdzárral záróznak, és egy 3 db diópánton elforduló egyszárnyú, réz félkilinccses bevésőzárral záródó ablak összekapcsolásából jött létre, fehérre mázolt	1931, átalakítva	49. kép
Padlásablak 1 db (délnyugati homlokzat)	Szimpla, kétszárnyú középen befele felnyíló ablak, 2 diópánton elforduló szárnyai réz T kilinccsel működtethető rugós rejtett rúdzárral záróznak, fehérre festett	1931	51. kép

tető és tetőfelépítmények:	döntött székoszlopos fedélszéket vörös, diagonálisan rakott pala borítja szürke palajavításokkal	1931	50. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Földszint, előszoba	Eredetileg egy tér volt a hallal	1931	
Térelhatárolás történeti értéket képviselő anyagai, szerkezetei:			
Földszint, előszoba mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	
Földszint, előszoba, padlózata	padlócsespe	2000 körül	
Földszint, előszoba falai	Két utcai fala 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készült, vakolt, fehérre festett, WC felé a válaszfal, a hall felé faszerkezetű üvegfal, fehérre mázolt	1931	
Belső nyílászárók	egyszárnyú, a hallba jobbra befelé nyíló üvegezett ajtó, fehérre mázolt	1930-as évek	
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Földszint, WC	Eredetileg is WC volt		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	40. kép
- padlózata	Apró mozaikcsespe burkolat	2000 körül	40. kép
- falai	utcai fala 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készült, az előszoba és a konyha felé válaszfal, vakolt, fehérre festett	1931	40. kép
- belső nyílászárók	Hevedertokos, egyszárnyú, jobbra kifele nyíló, 3 diópánton elforduló szárny, réz kilinccsel és réz zárpajzzsal ellátott kulcsos bevészőzárral záródik, az ajtószárny keretbetétes szerkezetű, osztatlan, fehérre mázolt	1931	40. kép
Beépített történeti berendezések anyagai, szerkezetei:			
Földszint, WC	Porcelán sarokkézmosó	1931	40. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Földszint, hall	Eredetileg egy tér volt az előszobával		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	31. kép

- padlózata	Parketta, halszálka irányba rakva	grefléc 1931, parkett 1931 után	31. kép
- falai	Válaszfaltégla, vakolt, fehérre festett, az előszoba felé faszerkezetű üvegfal, fehérre mázolt	1931, 1930- as évek	31. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Földszint, nappali	Eredetileg is nappali		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	32. 33. 34. kép
- padlózata	Parketta, halszálka irányba rakva	1931	32. 33. 34. kép
- falai	Homlokzati falak 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készültek, a hall és a hálósoba felé válaszfal, vakolt, fehérre festett	1931	32. 33. 34. kép
- belső nyílászárók 2 db ajtó	Hevedertokos, egyszárnyú ajtó, a hálóba jobbra befele nyíló, a hallból balra befele nyíló, 3 diópánton elforduló szárny, réz kilinccsel és réz zárpajzzsal ellátott kulcsos bevésőzárral záródik, az ajtószárny keretbetétes szerkezetű, osztatlan, fehérre mázolt	1931	34. kép
Történeti „épületgépészeti” berendezések szerkezetei és fragmentumai:			
Földszint, nappali 1 db	Cserépkályha, parkettára állított, fatüzelésű, barna égetett mázas	1950-es évek	34. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Földszint, hálósoba	Eredetileg is hálósoba		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	35. 36. kép
- padlózata	Parketta, halszálka irányba rakva	1931	35. 36. kép

- falai	Homlokzati falak 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készültek, a nappali, a hall és a fürdőszoba felé válaszfal, vakolt, fehérre festett	1931	35. 36. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Földszint, fürdőszoba	Eredetileg is fürdőszoba		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	38. kép
- padlózata	Türkiz színű padlócsespe	2000 körül	38. kép
- falai	Homlokzati falak 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készültek, a hálószoba, és a hall válaszfal, változó magasságig szürke és kék csespe burkolat, felette vakolt, fehérre festve	1931 2000 körül	38. kép
- belső nyílászárók 2 db ajtó	Hevedertokos, egyszárnyú ajtó, a hálóba és a hallba is jobbra kifele nyíló, 3 diópánton elforduló szárny, réz kilinccsel és réz zárpajzzsal ellátott kulcsos bevésőzárral záródik, mely mindkét szárnyon belülről, réz bevéső tolózárral egészül ki, az ajtószárny keretbetétes szerkezetű, osztatlan, fehérre mázolt	1931	31. 39. kép
Beépített történeti berendezések anyagai, szerkezetei:			
Földszint, fürdőszoba	Kád, utólag zöldre festve	1931?	38. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Földszint, konyha	Eredetileg is konyha volt		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	41. kép
- padlózata	Kékesfehér színű padlócsespe	2000 körül	41. kép
- falai	Homlokzati fal 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készültek, a WC, a hall, a lépcső, a kamra és a mosókonyha felé válaszfal, változó magasságig barna csespe burkolat, felette vakolt, fehérre festve	1931 2000 körül	41. kép

- belső nyílászáró 1 db	Hevedertokos, egyszárnyú ajtó, a hallból balra befele nyíló, 3 diópánton elforduló szárnyal, réz kilinccsel és réz zárpajzzsal ellátott kulcsos bevésőzárral záródik, az ajtószárnyak keretbetétes szerkezetűek, osztatlan, fehérre mázoltak. Az ajtószárny a gépkocsitárolóban van.	1931	41. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Földszint, kamra	Eredetileg is kamra volt		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	43. kép
- padlózata	A pincébe menőlépcső miatt részben lejtős vasbeton	1931	43. kép
- falai	Homlokzati fal 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készült, a konyha, a mosókonyha, és a pincejáró felé válaszfal, vakolt, fehérre festve	1931	43. kép
- külső nyílászáró 1 db	Kisméretű négyzetes, a garázs miatt elfalazott ablaknyílás, jobbra befele nyíló szárnya hiányzik, fehérre festett, vízszintes eredeti rácsoszáttal zöldre mázolt	1931	43. kép
- belső nyílászáró 1 db	Hevedertokos, jobbra kifelé nyíló, 3 diópánton elforduló szárnyal, réz kilinccsel és réz zárpajzzsal ellátott kulcsos bevésőzárral záródik, az ajtószárnyak keretbetétes szerkezetűek, osztatlan, fehérre mázoltak	1931	41. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Földszint, mosókonyha	Eredetileg is mosókonyha volt		
- mennyezete	Nagyobb részben sík, vasbeton, kisebb részben az emeleti lépcső alatt ferde, vakolt, fehérre festett	1931	
- padlózata	padlócsenpe	2000 körül	

- falai	Homlokzati fal 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készült, a konyha és a kamra felé válaszfal, az ablakmagasságig sárga okkermintás csempével burkolt, felette vakolt, fehérre festve	1931 1980 körül	44. 45. 46. kép
- belső nyílászáró 1 db	Hevedertokos, jobbra befele nyíló, 3 diópánton elforduló szárnyal, réz kilinccsel és réz zárpajzzsal ellátott kulcsos bevésőzárral záródik, az ajtószárnyak keretbetétes szerkezetűek, osztatlan, fehérre mázoltak	1931	
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Földszint, lépcső alatti raktár	Eredetileg is raktár volt		
- mennyezete	A tölgyfalépcső miatt ferde	1931	46. kép
- padlózata	Cementsimításon márványmozaiak lap	1931	
- falai	A konyha és a szoba felé válaszfal, fehérre festve	1931	46. kép
- belső nyílászáró 1 db	Hevedertokos, egyszárnyú ajtó, a mosókonyhába jobbra kifele nyíló, 3 diópánton elforduló szárnyal, réz kilinccsel és réz zárpajzzsal ellátott kulcsos bevésőzárral záródik, az ajtószárnyak keretbetétes szerkezetűek, osztatlan, fehérre mázoltak	1931	46. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Belső lépcső	Eredetileg is lépcső volt		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	30. 31. kép
- padlózata	Tölgyfalépcsőfokok, emelet előtt pihenővel	1931	30. kép
- falai	A konyha és a szoba felé válaszfal, fehérre festve	1931	30. 31. kép

- belső nyílászáró 1 db	Padlástér dupla ajtaja, lépcsőház felől hevedertokos, egyszárnyú ajtó, jobbra kifelé nyíló, 3 diópánton elforduló szárnyal, alumínium kilinccsel és zárpajzzsal ellátott kulcsos bevésőzárral záródik, az ajtószárnyak keretbetétes szerkezetűek, osztatlan, fehérre mázoltak, padlás felől jobbra befele nyíló fémlemezajtó	1931	47. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Emelet, közlekedő	Eredetileg is közlekedő volt		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	47. kép
- padlózata	Parketta, halszálka irányba rakva	1931	47. kép
- falai	Homlokzati fal 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készült, a szobák felé válaszfal, vakolt, fehérre festve	1931	47. kép
Beépített történeti berendezések anyagai, szerkezetei:			
Emelet, közlekedő	Fakorlát a lépcső felé, kapaszkodó gömbölyített, 3 soros vízszintes osztásokkal, barnára pácolt	1931	47. kép
Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Emelet, kisháló	Eredetileg cselédszoba volt		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	
- padlózata	Parketta, halszálka irányba rakva	1931	
- falai	Homlokzati falai 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készültek, a nagyszoba és a közlekedő felé válaszfal, vakolt, fehérre festve	1931	48. kép
- belső nyílászáró 1 db	Hevedertokos, jobbra befele nyíló ajtó, 3 diópánton elforduló szárnyal, réz kilinccsel és réz zárpajzzsal ellátott kulcsos bevésőzárral záródik, az ajtószárnyak keretbetétes szerkezetűek, osztatlan, fehérre mázoltak	1931	

Védett műemléki értékek helyiség adatlapja:			
Emelet, hálószoza	Eredetileg is hálószoza volt		
- mennyezete	Sík, vasbeton, vakolt, fehérre festett	1931	49. kép
- padlózata	Parketta, halszálka irányba rakva	1931	49. kép
- falai	Homlokzati fala és a padlás felé 28 cm vastag, üreges kovaföldtömb (Isostone) falazó tömbökből készült, a kisszoza és a közlekedő felé válaszfal, vakolt, fehérre festve	1931	49. kép
- belső nyílászáró 1 db	Hevedertokos, jobbra befele nyíló ajtó, 3 diópánton elforduló szárnyal, réz kilinccsel és réz zárpajzzsal ellátott kulcsos bevésőzárral záródik, az ajtószárnyak keretbetétes szerkezetűek, osztatlan, fehérre mázoltak	1931	47. kép

Falkutatási dokumentáció

Homlokzatok színezése:

A homlokzatokat mind a négy oldalon – az utcai homlokzaton az ablaktól balra (54. kép), a kerti homlokzaton a hálósoba ablaka alatt, az északnyugati homlokzaton a konyhaablak könyöklőjének jobb sarkánál (55. kép), a délnyugati homlokzaton a nappali ablaka alatt és a pinceajtónál – megkutattuk, ez első három esetében azonos eredménnyel. A függőleges felületeken a jelenlegi fehér festés alatt, egy sárga festékréteg, az alatt pedig vörös színű, mintegy fél cm vastag, apró kavicsokkal adalékolt kőporos vakolat található, majd legalul cementsimítás a téglafalazatokon. A terasz mennyezetét egy helyen szondáztuk, itt a festés alatt fehér kőporos vakolat található. A délnyugati homlokzat esetében hiányzik a legalsó vörös réteg, ami arra utal, hogy teljes felületen leverték a vakolatot, valószínűleg ennek a homlokzatnak a romlása miatt volt szükség felújításra, és ekkor festették sárgára a teljes épületet.

Lábazat:

A lábazati vakolat réteg alatt a műkö vörös színezése csak nyomokban volt megfigyelhető, mert a vakolat leválasztásával a színréteg is lejött. (53. kép)

Teraszoszlopok és korlátok:

A vasoszlopokon a mostani fehér olajfestéket a korábbi összetöredezett festékre kenték rá. A fehér alatt zöld olajréteg volt megfigyelhető, melyet miniumra vittek fel (56-57. kép). Ugyanezt találtuk a korlátok esetében is (58. kép), és a vízszintes osztású ablakrácsoknál,

kivéve az elfalazott kamrai ablaknál (43. kép), mert ezt kutatni sem kellett, mivel nem kenték le később fehérre.

Bejárati előtér oszlopa és korlátja:

A fehérre festett oszlop fedőrétege alatt ugyanaz a zöld réteg figyelhető meg, és a korlátnál is ez a helyzet.

A terasz és a bejárati előtér mennyezeti lámpája:

A fehérre festett talpazat eredetileg szintén zöldre volt mázolva.

Belső ajtók:

A belső ajtók közül a nappali, a mosókonyha és a lépcsőalatti raktárhelyiség ajtaját kutattuk. Mindhárom ajtó esetében a mostani réteg alatt egy vagy két réteg megsárgult fehér olajfesték volt megfigyelhető az alapozáson (59-60. kép).

Források

Budapest Főváros Levéltára

II.1.a Fővárosi Közmunkák Tanácsának iratai. Tanácsülési és bizottsági jegyzőkönyvek

60. kötet 1929-1930

IV.1409.c Polgármesteri ügyosztályok központi irattára 1930-1950

XV.17.d.323.b Helyszínrajzok, térrajzok 9385.

XV.17.d.329 Építési ügyosztályok tervtára 1873-2006. hrsz. 11618/8

XV.17.d.1514 Budapest Székesfőváros Kertészetének kerttervei 13/38, 13/54

XV.17.e.306 Budapesti Műemléki Felügyelőség tervei és iratai 1950-1990. 414. doboz

XV.37.a Budai telekkönyvi betétek 1366. 5741.

XV.37.d Budapesti telekkönyvi betétek 20316.

XV.37.e Budapesti ingatlanok tulajdoni lapjai 11489/23 hrsz.

BTM Kiscelli Múzeum fényképtára

F.88.177.1 ltsz. Napraforgó utca 18. Bach Melitta felvétele 1982.

F.88.177.2 ltsz. Napraforgó utca 18. Bach Melitta felvétele 1982.

Forster Központ (volt KÖH) fényképtára

20526 ngsz. Napraforgó utca 18. Magyar Filmiroda felvétele 1931.

Irodalom

- Budapest Főváros Dunajobbparti (volt budai és ó-budai) részének helyrajzi és az új és régi házszámok mutatókönyve. Budapest 1882.
- A budai helyrajzi számok összehasonlító jegyzéke. I. rész 1903.
- A budai helyrajzi számok összehasonlító jegyzéke. Budapest 1924.
- *Bierbauer Virgil*: A Pasaréti-úti kislakásos telep. Tér és Forma 1931/10 pp. 305-236.
- (X): Modern építészet. Népszava 1931. november 8. p. 8.
- (ky): Házkiállítás a Pasaréten. Népszava 1931. november 8. p. 15.
- Kísérleti lakótelep. Vállalkozók lapja 1931. november 12. p. 4.
- Fejér és Dános építészmérnökök építési vállalkozók 1906-1931. Budapest 1931. p.n.
- *Genthon István*: A Napraforgó utca. Napkelet 1932/1 p. 71.
- *Preisich Gábor – Benkhard Ágost*: Budapest építésze a két világháború között. Építés és Közlekedéstudományi Közlemények. 1967/3-4. pp. 461-502.
- Magyarország műemlékjegyzéke. Budapest 1976. p. 33. és p. 105.
- *Pamer Nóra*: Magyar építészet a két világháború között. Budapest 1986. pp. 61-63.
- Magyarország műemlékjegyzéke. Budapest 1990. p. 42.
- *Hajós György*: Weichinger Károly. 100 éve született az alkotó és oktató építész. Magyar Építőipar 1993/5 pp. 173-177.
- Rimanóczy Gyula (1903-1958) – Weichinger Károly (1893-1982) Kiállítási katalógus. Szerk. Hadik András, Hajdú Virág, Prakfalvi Endre és Ritoók Pál. Budapest 1994.

- *Ferkai András*: Buda építésze a két világháború között. Budapest, 1995. pp. 122-128.
- *Gábor Eszter*: Budapesti villák. Budapest 1997. pp. 41-50.
- *Pizág Anetta*: A Napraforgó utca élete (1931-?) Műemlékvédelmi szemle 1998/2. pp. 5-38.
- *Körner Zsuzsa*: A telepszerű lakóépítés története Magyarországon 1850-1945. Budapest 2004.
- *Haba Péter*: A Napraforgó. Budapest 2007/3 pp. 10-12.
- *Ferkai András*: A modern mozgalom színhasználatáról. A Napraforgó utcai Somogyi ház kutatása. In: Magyar Műemlékvédelem 14. 2007. pp. 279-284.

Képjegyzék

1. A Napraforgó utcai kislakásos telep ingatlan felosztási terve

1932. február

Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.323.b 9385.

2. A Napraforgó utcai kislakásos telep helyszínrajza és

látványterve

Tér és Forma 1931/10. p. 305.

Weichinger Károly: a Napraforgó utca 18. engedélyezési terve

1930. 11. 12.

Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.329 hrsz. 11618/8

3. 2 szobás családi ház terve, helyszínrajz, alaprajzok,

homlokzatok, metszet

Weichinger Károly: a Napraforgó utca 18. módosított engedélyezési

terve

Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.329 hrsz. 11618/8

4. Pince, földszint és emelet alaprajzai

5. Északnyugati és délnyugati homlokzat

A Napraforgó utca 18. kertészeti terve

Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.1514 13/38, 13/54

6. kertészeti terv

7. kertészeti terv

Archív felvételek

8. Kerti homlokzat, Magyar Filmiroda felvétele 1931.

Forster Központ (volt KÖH) fényképtára ngsz. 20526

9. Északnyugati homlokzat, Bánó Ernő felvétele 1931.

Tér és Forma 1931/10. V. reklámodal

10. Utcai és északnyugati homlokzat, Bach Melitta felvétele 1982.

BTM Kiscelli Múzeum fényképtára F.88.177.1

11. Kerti és utcai homlokzat, Bach Melitta felvétele 1982.

BTM Kiscelli Múzeum fényképtára F.88.177.2

Helyszíni felvételek

Barka Gábor 2015. február 12.

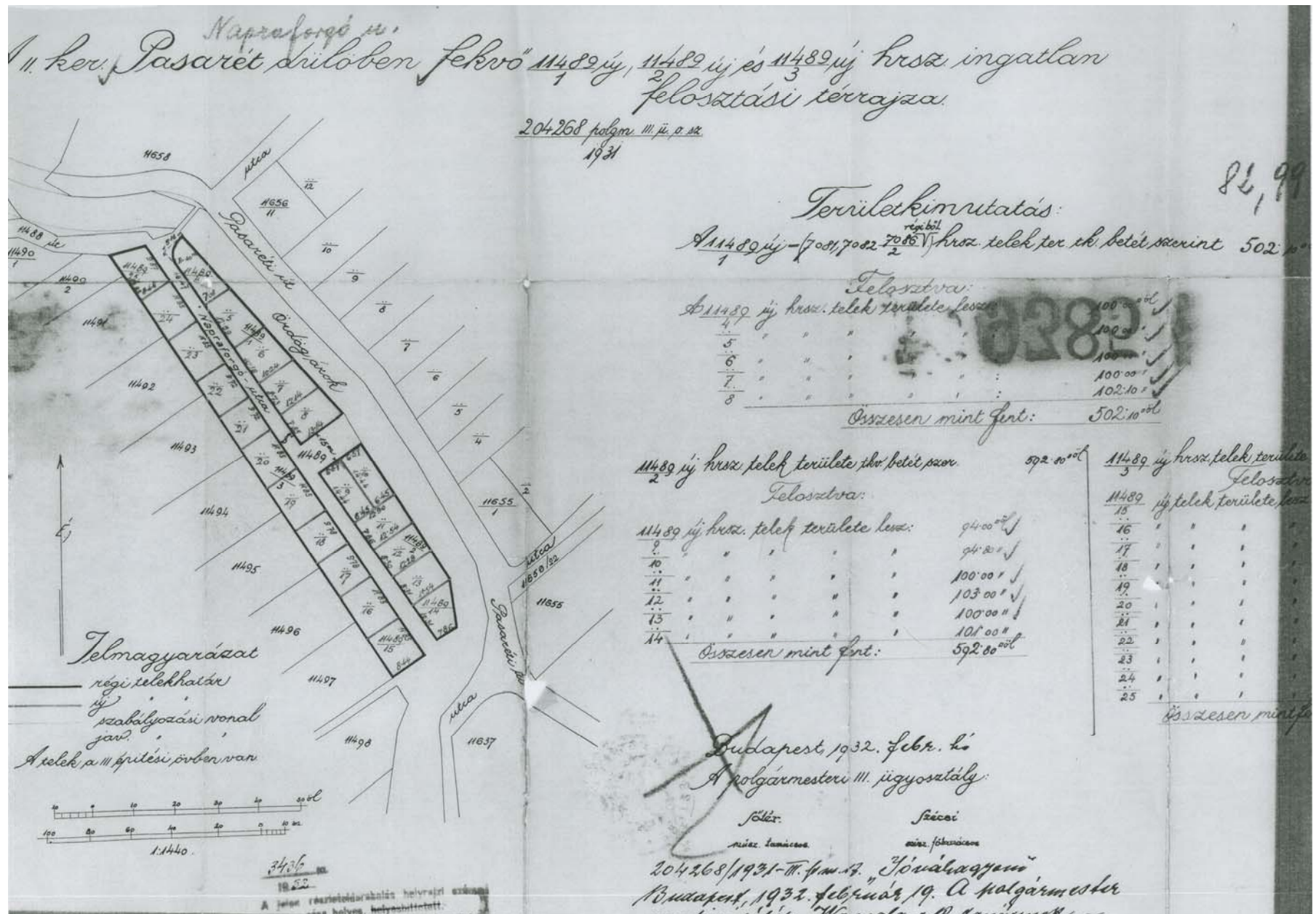
12. Utca felőli nézet	DSC_3147
13. Utcai homlokzat	DSC_3150
14. Kerti homlokzat	DSC_3231
15. Északnyugati homlokzat	DSC_3249
16. Délnyugati homlokzat részlete	DSC_3233
17. Főbejárat	DSC_3222
18. Főbejárat	DSC_3252
19. A főbejárat lépcsője	DSC_3265

20. A főbejárat burkolata	DSC_3264
21. A terasz	DSC_3226
22. A teraszajtó	DSC_3275
23. A teraszlépcső	DSC_3242
24. A teraszkorlát	DSC_3272
25. Délnyugati homlokzat pinceajtó	DSC_3237
26. Délnyugati homlokzat, pinceablak	DSC_3234
27. Délnyugati homlokzat, mosókonyha ablakai	DSC_3235
28. Északnyugati homlokzat, konyhaablak a garázzsal	DSC_3253
29. Északnyugati homlokzat, előszoba és WC ablak	DSC_3255
30. Hallból az emeletre vezető lépcső	DSC_3160
31. A hall a lépcsőről	DSC_3180
32. A nappali a kert felé	DSC_3152
33. A nappali	DSC_3153
34. A nappali a hall és a hálósoba felé	DSC_3156
35. A hálósoba a kert felé	DSC_3217
36. A hálósoba a nappali és a fürdőszoba felé	DSC_3208
37. A hálósoba utcai ablaka	DSC_3211
38. A fürdőszoba	DSC_3162
39. A fürdőszoba ajtó kilincs és tolózára	DSC_3167
40. WC az előszobából	DSC_3218

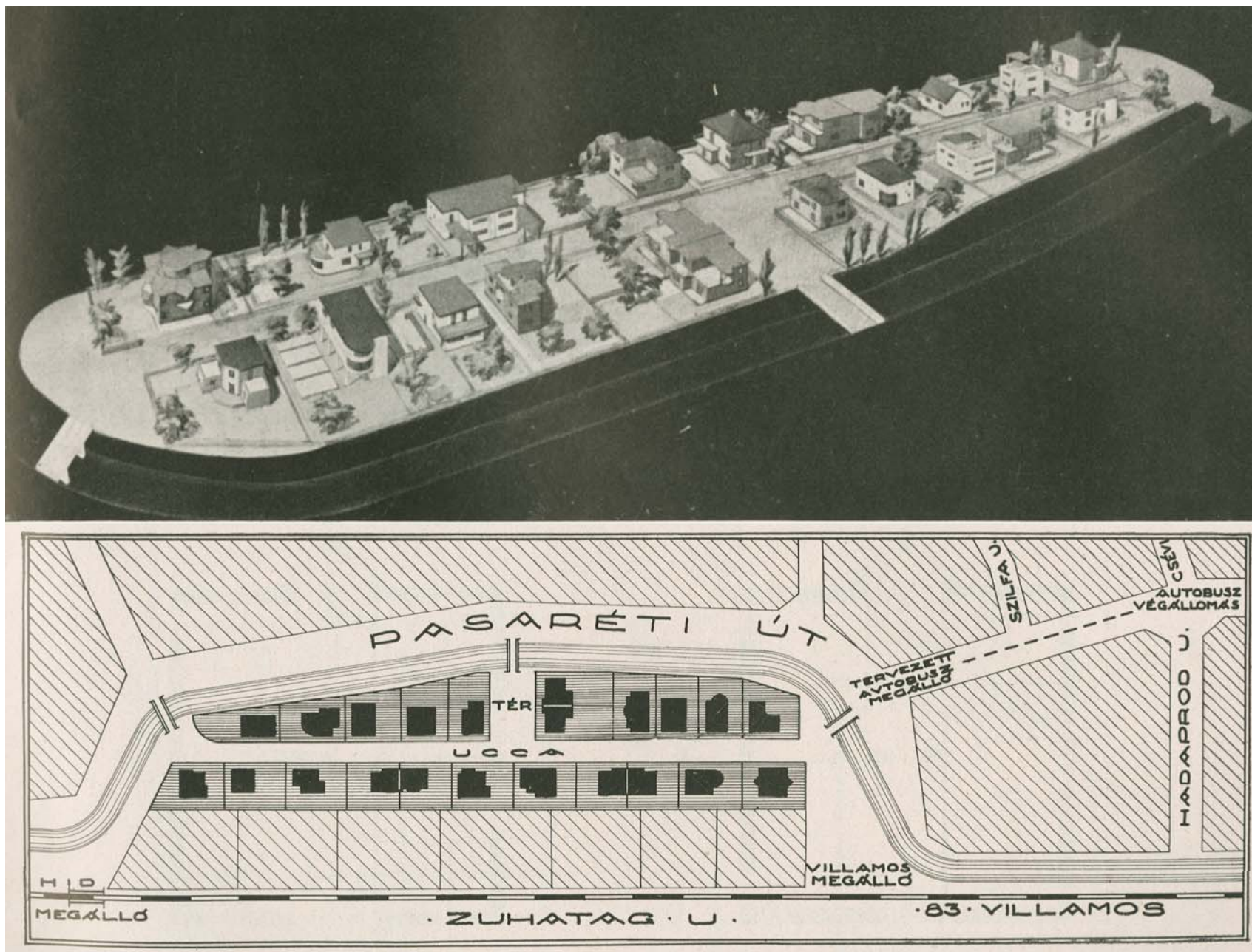
41. A hallból a konyha	DSC_3168
42. A konyha ablaka	DSC_3176
43. A kamra	DSC_3175
44. A mosókonyha ablaka	DSC_3171
45. A mosókonyha ablaka	DSC_3172
46. A lépcső alatti raktárajtó	DSC_3169
47. Az emeleti közlekedő	DSC_3183
48. Az emeleti kisháló ablaka	DSC_3189
49. Az emeleti nagyszoba ablaka	DSC_3187
50. A padlástér	DSC_3195
51. A padlástér ablaka	DSC_3199
52. Terméskővel szegélyezett és sóderrel felszórt járófelület íves szakasza	DSC_3241
53. A műközlábazat feltárási ablak	DSC_3269
54. Utcai homlokzat feltárt festési és vakolat rétegek	DSC_3261
55. Északnyugati homlokzat, konyhai ablakkönyöklőnél feltárt vakolatréteg	DSC_3270
56. Teraszoszlop feltárt festési rétegei	DSC_3240
57. Teraszoszlop feltárt festési rétegei	DSC_3266
58. Teraszkorlát feltárt festési rétegei	DSC_3267
59. Nappali szoba, ajtókeret festési rétegei	DSC_3163

60. Nappali szoba, ajtószárny festési rétegei

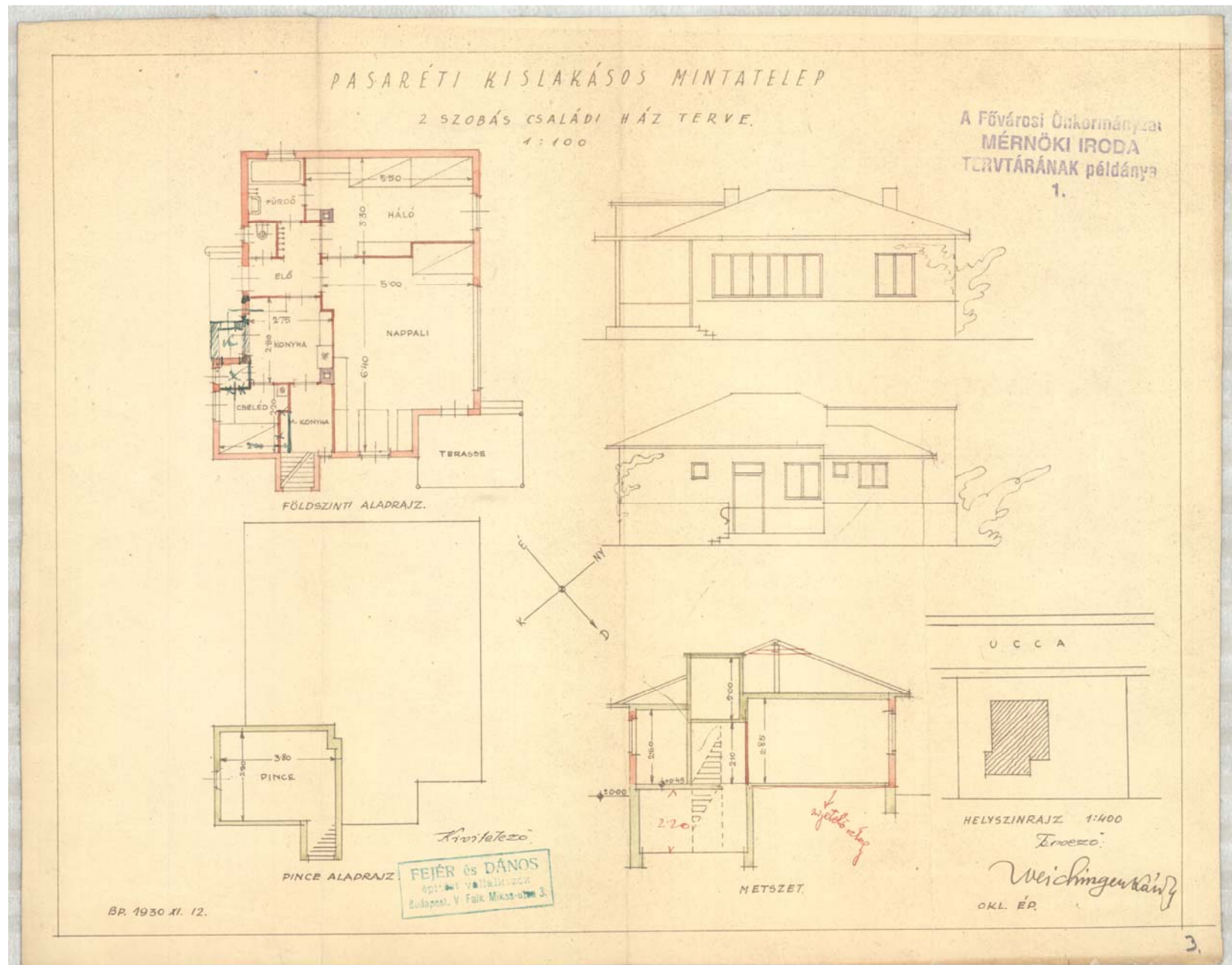
DSC_3164

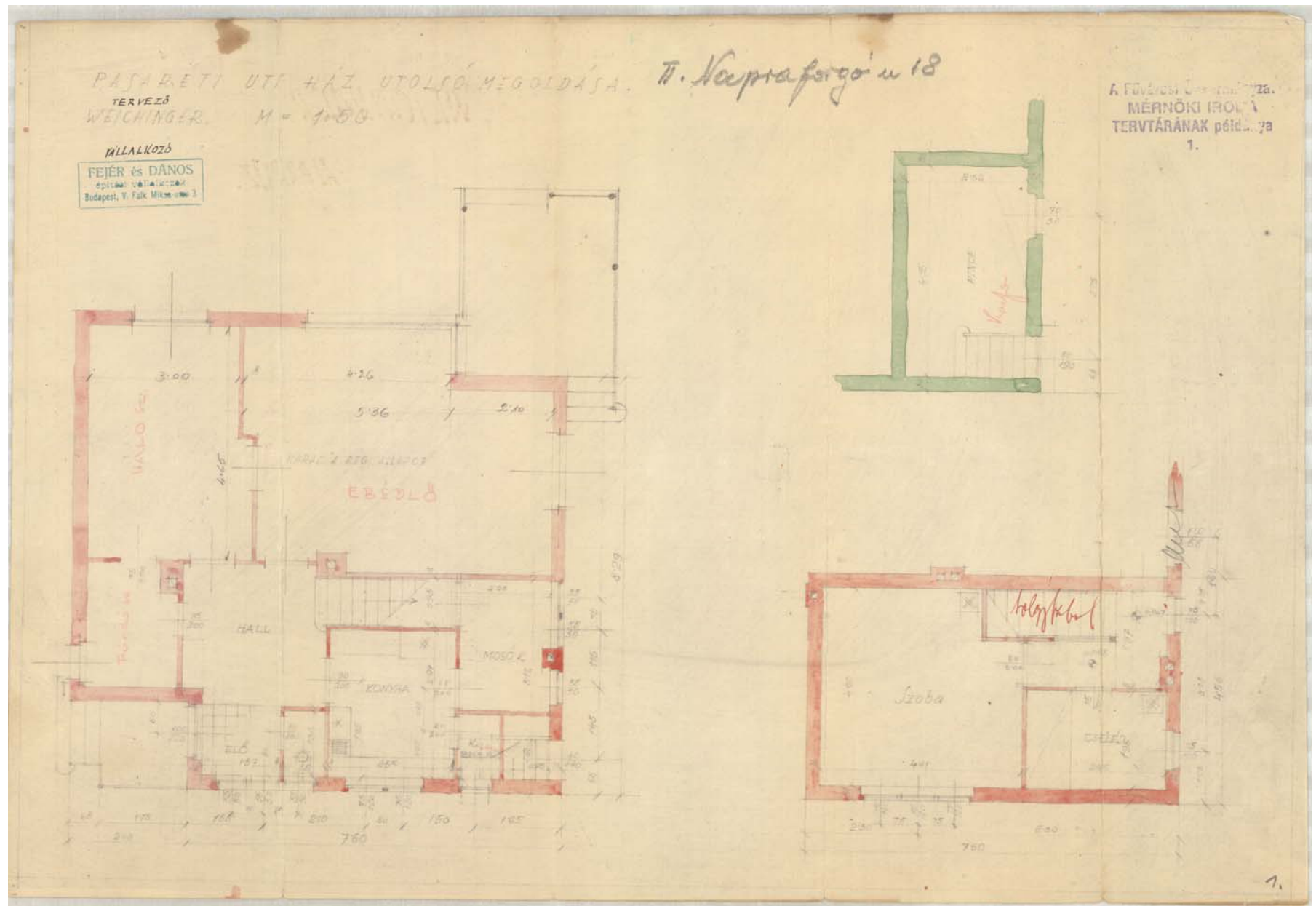
1. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
 A Napraforgó utcai kislakásos telep ingatlan felosztási terve 1932. február
 Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.323.b 9385.

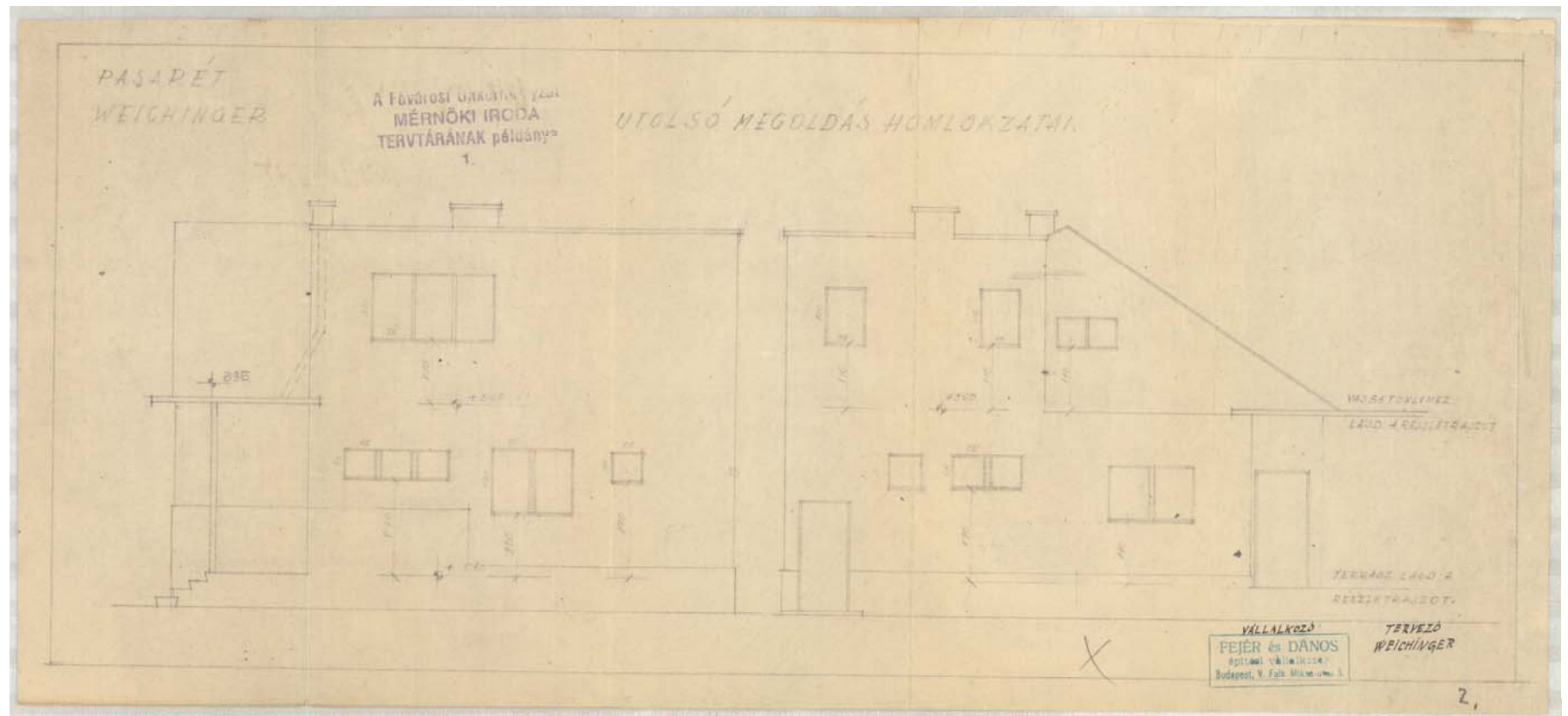
2. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A Napraforgó utcai kislakásos telep helyszínrajza és látványterve
Tér és Forma 1931/10. p. 305.

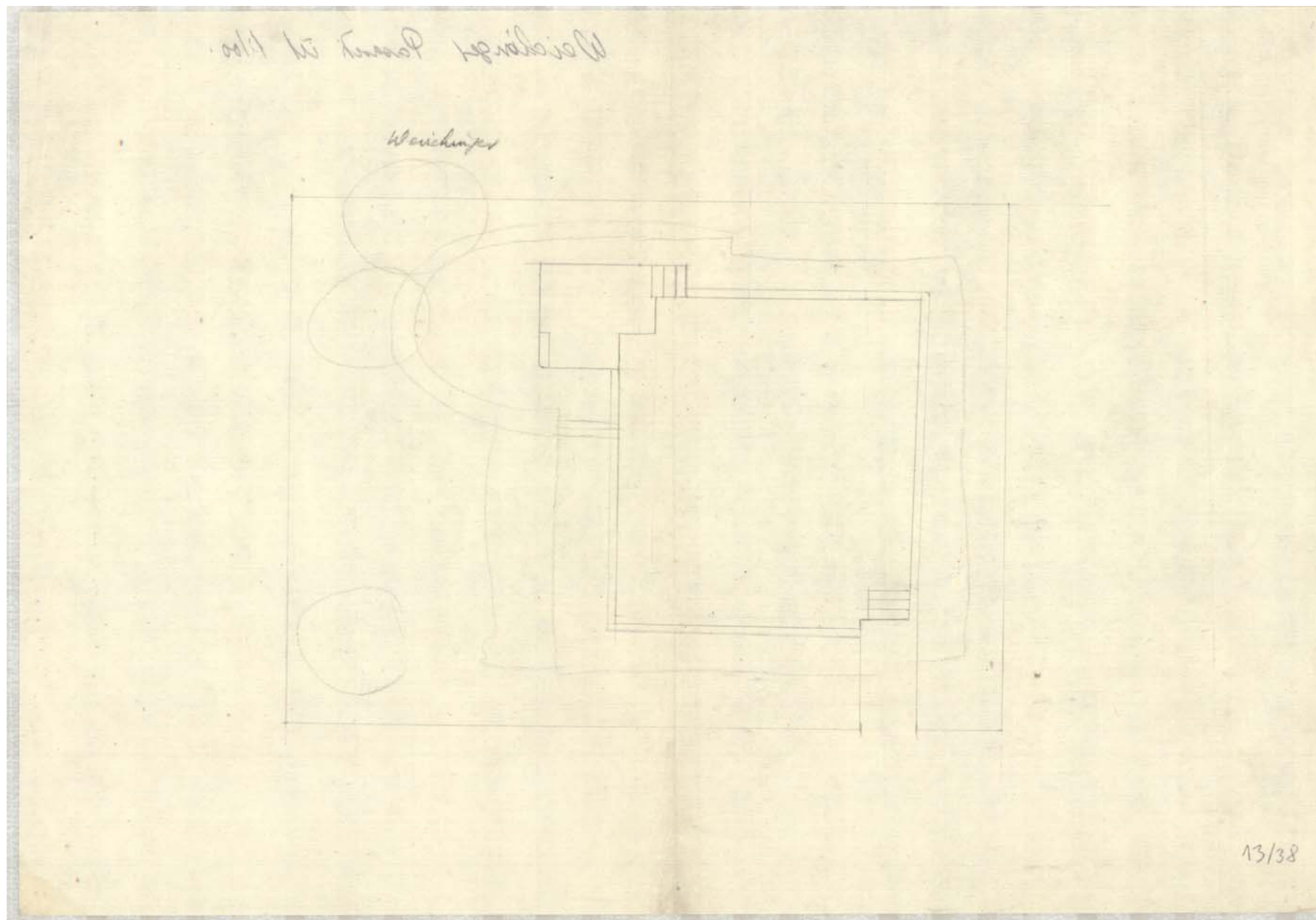
3. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Weichinger Károly: a Napraforgó utca 18. 2 szobás családi ház elvi engedélyezési terve 1930. november 12.
Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.329 hrsz. 11618/8

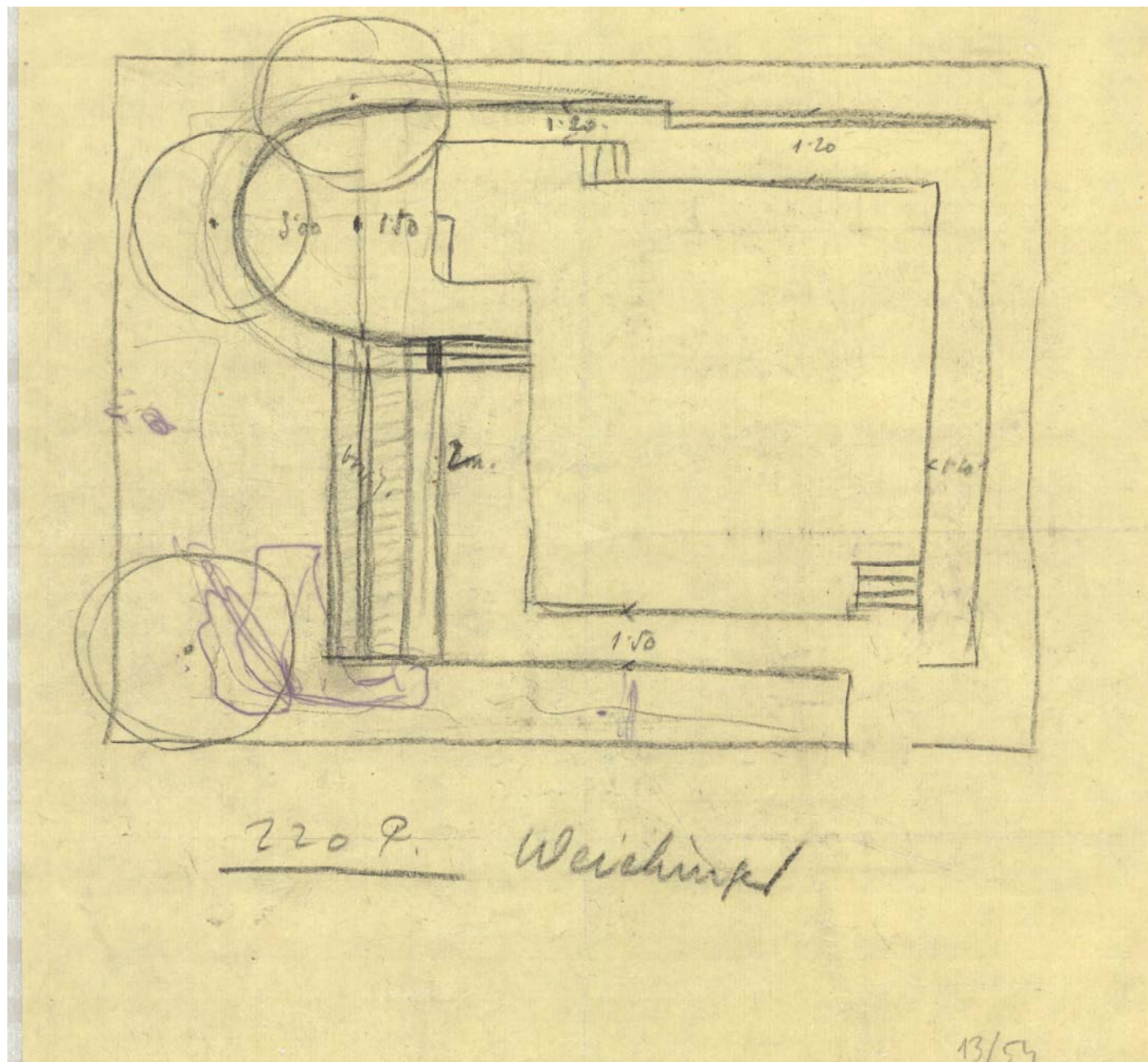
4. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Weichinger Károly: a Napraforgó utca 18. engedélyezési terve, pince, földszint és emelet alaprajzai, 1931.
Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.329 hrsz. 11618/8

5. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Weichinger Károly: a Napraforgó utca 18. engedélyezési terve, északnyugati és délnyugati homlokzat, 1931.
Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.329 hrsz. 11618/8

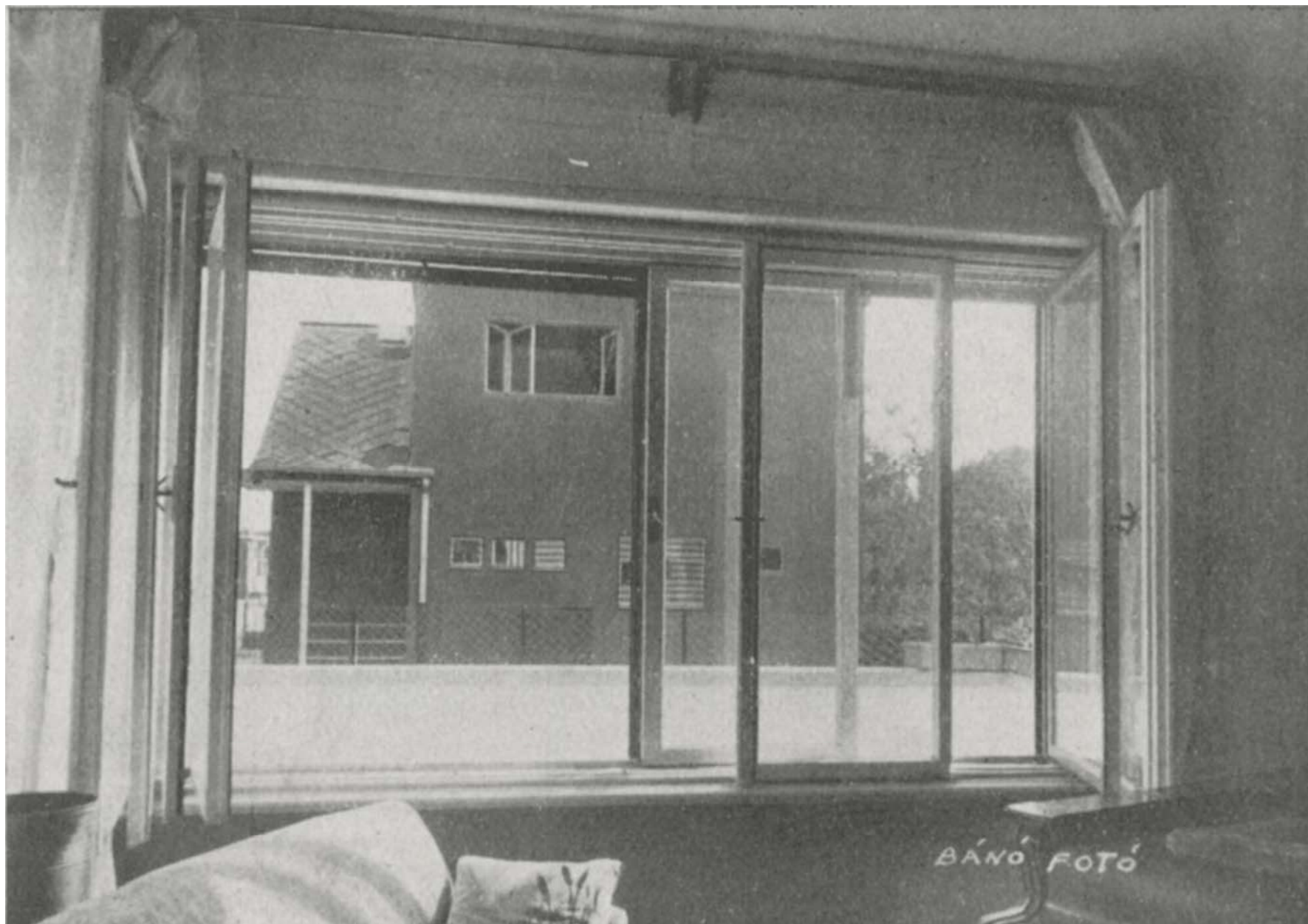
6. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A Napraforgó utca 18. kertészeti terve
Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.1514 13/38

7. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A Napraforgó utca 18. kertészeti terve
Budapest Főváros Levéltára XV.17.d.1514 13/54

8. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Kerti homlokzat, Magyar Filmiroda felvétele 1931.
Forster Központ (volt KÖH) fényképtára ngsz. 20526

9. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Északnyugati homlokzat, Bánó Ernő felvétele 1931.
Tér és Forma 1931/10. V. reklámdoldal

10. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Utcai és északnyugati homlokzat, Bach Melitta felvétele 1982.
BTM Kiscelli Múzeum fényképtára F.88.177.1

11. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Kerti és utcai homlokzat, Bach Melitta felvétele 1982.
BTM Kiscelli Múzeum fényképtára F.88.177.2

12. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Utca felőli nézet
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3147)

13. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Utcai homlokzat
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3150)

14. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Kerti homlokzat
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3231)

15. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Északnyugati homlokzat
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3249)

16. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Déli nyugati homlokzat részlete
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3233)

17. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Főbejárat
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3222)

18. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Főbejárat
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3252)

19. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A főbejárat lépcsője
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3265)

20. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A főbejárat burkolata
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3264)

21. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.

A terasz

Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3226)

22. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A teraszajtó és a teraszburkolat
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3275)

23. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A teraszlépcső
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3242)

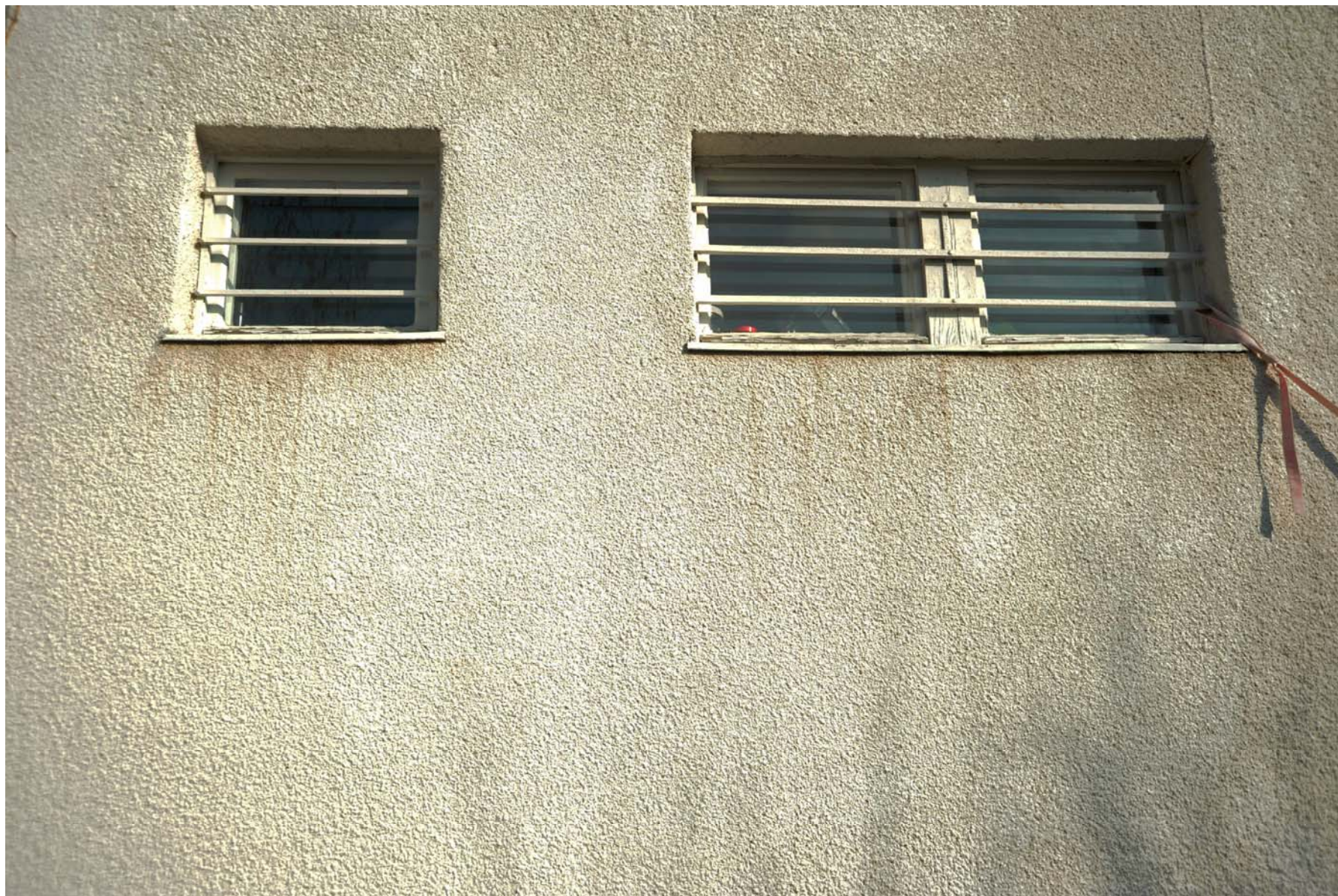
24. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A teraszkorlát
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3272)

25. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Délnyugati homlokzat, pinceajtó
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3237)

26. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Déli nyugati homlokzat, pinceablak
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3234)

27. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Délnyugati homlokzat, mosókonyha ablakai
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3235)

28. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Északnyugati homlokzat, konyhaablak a garázzsal
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3253)

29. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Északnyugati homlokzat, előszoba és WC ablak
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3255)

30. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Hallból az emeletre vezető lépcső
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3160)

31. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A hall a lépcsőről
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3180)

32. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A nappali a kert felé
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3152)

33. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A nappali
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3153)

34. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A nappali a hall és a hálószoza felé
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3156)

35. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A hálószoba a kert felé
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3217)

36. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A hálószoba a nappali és a fürdőszoba felé
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3208)

37. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A hálószoba utcai ablaka
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3211)

38. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A fürdőszoba
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3162)

39. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A fürdőszoba ajtó kilincs és tolózára
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3167)

40. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
WC az előszobából
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3218)

41. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A hallból a konyha
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3168)

42. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A konyha ablaka
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3176)

43. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.

A kamra

Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3175)

44. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A mosókonyha ablaka
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3171)

45. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A mosókonyha ablaka
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3172)

46. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A lépcső alatti raktárajtó
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3169)

47. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Az emeleti közlekedő
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3183)

48. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Az emeleti kisháló ablaka
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3189)

49. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Az emeleti nagyszoba ablaka
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3187)

50. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A padlástér
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3195)

51. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A padlástér ablaka
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3199)

52. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Terméskővel szegélyezett és sóderrel felszórt járófelület íves szakasza
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3241)

53. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
A műkőlabazat feltárási ablak
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3269)

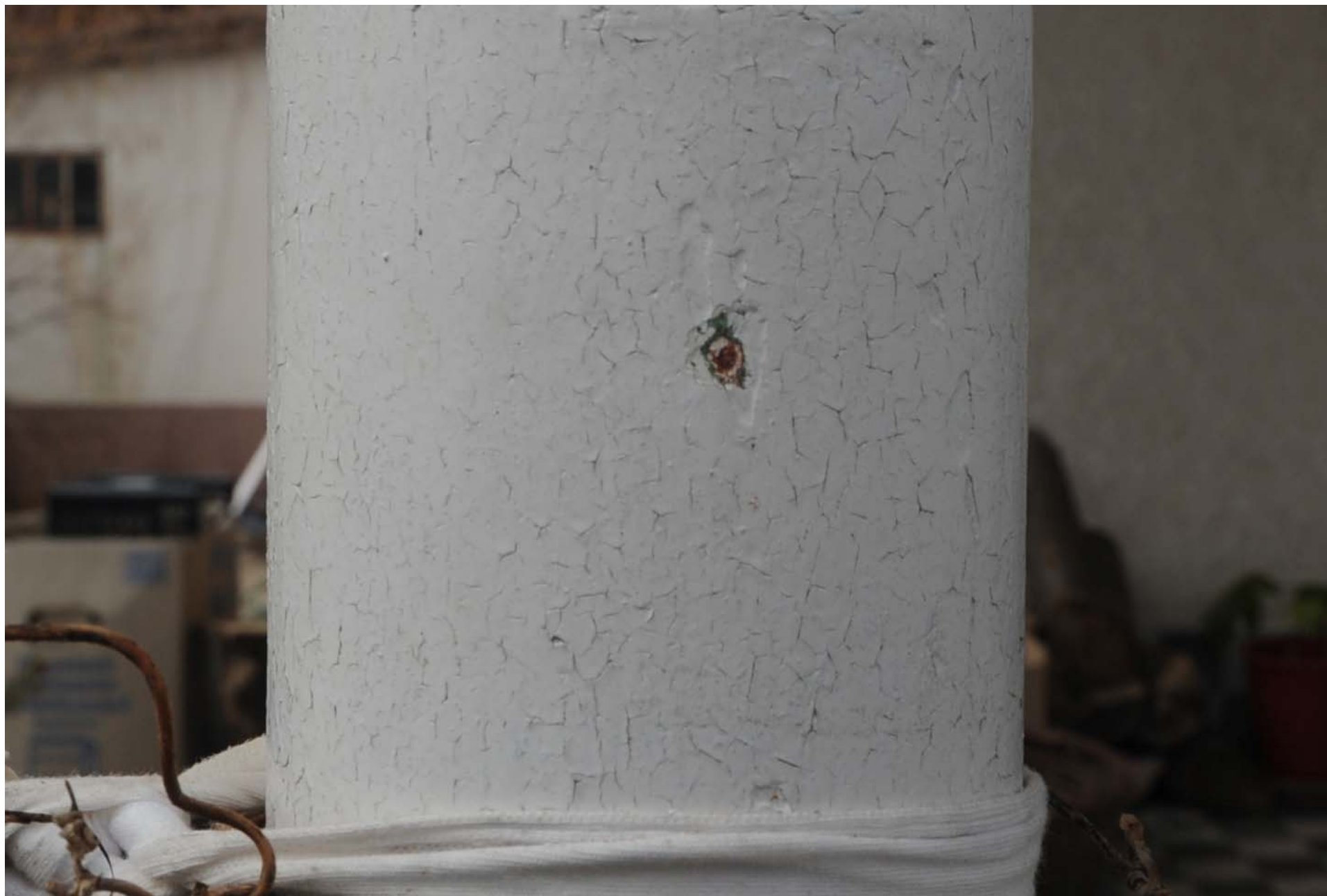
54. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Utcai homlokzat feltárt festési és vakolat rétegek
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3261)

55. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Északnyugati homlokzat, konyhai ablakkönyöklőnél feltárt vakolatréteg
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3270)

56. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Teraszoszlop feltárt festési rétegei
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3240)

57. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Teraszoszlop feltárt festési rétegei
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3266)

58. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Teraszkorlát feltárt festési rétegei
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3267)

59. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Nappali szoba, ajtókeret festési rétegei
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3163)

60. Budapest, II. kerület, Napraforgó utca 18.
Nappali szoba, ajtószárny festési rétegei
Barka Gábor felvétele 2015. február 12. (DSC_3164)